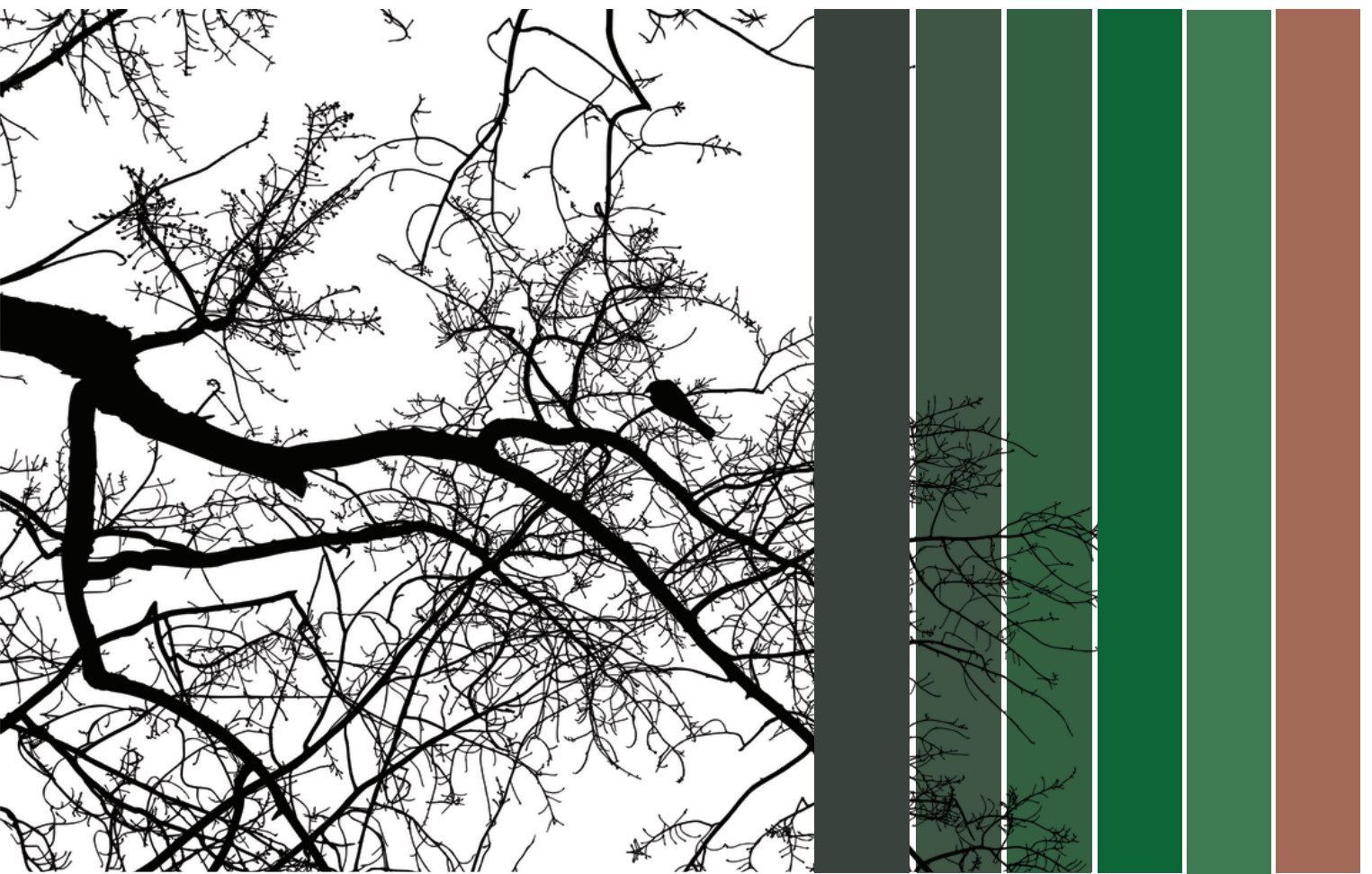
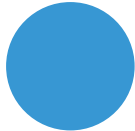

prill
2022

Analiza e mekanizmave të mbrojtjes së mjedisit me prezantim të funksionimit në një rasti konkret

Titulli i hulumtimit:

Analiza e mekanizmave të mbrojtjes së mjedisit me prezantim të funksionimit në një rasti konkret

Botues: KFOS

Për botuesin: Grupi i ekspertëve të mjekësisë ekologjike - EMEG

Autorët:

Srgjan Simonović, Millan Barać, Aleksandar Corac

Lektura:

Elleanora Gorani

Përkthim:

Enis Gorani

Dizajni: Innovation Media

Printim (tirazh): 80

Ky publikim është krijuar në kuadër të projektit OPEN të implementuar nga Fondacioni Kosovar për Shogëri të Hapur (KFOS), në bashkëpunim me Grupi i ekspertëve të mjekësisë ekologjike - EMEG. Pikëpamjet e shprehura në këtë publikim janë të autorëve dhe nuk përfaqësojnë domosdoshmërisht pikëpamjet e KFOS-it

Viti i publikimit: Prill, 2022.

Përmbajtja

- 6 Akronimet
- 7 Hyrje
- 7 Standardet dhe principet
- 8 Për nismen open
- 8 Rrëth studimit
- 9 Metodologjia
- 9 Metodologjia dhe struktura e mostrave
- 9 Metodologjia dhe dizajni i kërkimit cilësor - fokus grupet
- 10 Metodologjia dhe dizajni i kërkimit cilësor – intervistat
- 11 Gjendja e ajrit
- 13 Gjendja e ujit
- 15 Gjendja e tokës
- 16 Ideponitë industriale-trepça si faktori më i rëndësishëm i ndotjes
- 19 Menaxhimi i mbeturinave
- 21 Pyjet- rast studimi
- 27 Qendrimet e qytetarëve
- 39 Gjetjet kyçe
- 41 Propozimet kyçe
- 43 Konkludimi
- 45 Bibliografi

Akronimet

ISHP- Instituti i Shëndetit Publik

RMHK- Kombinat miniera-metalurgjiko-kimik

PLVM- Plani Lokal i Veprimit Mjedisor

PM2,5 – grimca që mund të shihen vetëm me mikroskop

PM10- grimca me madhësi 10 mikrometra

MBPZHR-Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural

MRLKufiri maksimal i mbetjeve (Maximum residue limit)

MAD (minimal Risk level)

SKMM – Strategjia e Kosovës për Mbrojtjen e Mjedisit

Hyrje

Koncepti i mjedisit mund të përkufizohet më gjerësisht si një kompleks faktorësh fizikë, kimikë dhe biotikë (të tillë si klima, toka dhe qeniet e gjalla) që veprojnë mbi një organizëm ose komunitet ekologjik dhe përcaktojnë formën dhe mbijetesën e tij. Sipas klasifikimit të përgjithshëm të burimeve, ato ndahen në njerëzore, fizike dhe natyrore. Degradimi i mjedisit ndodh si pasojë e ndikimit të drejtpërdrejtë ose të tërthortë të ndotësve dhe aktiviteteve njerëzore që ndikojnë në cilësinë e mjedisit dhe shëndetin e qytetarëve. Zhvillimi i shpejtë i industrializimit në mbarë botën ka rrezikuar seriozisht aftësinë e njerëzimit për të ruajtur ekuilibrin ekologjik. Industrializimi si parakusht për rritjen ekonomike të çdo vendi përfshinte çlirimin e mbetjeve nga industria që rezultonte në ndotje dhe degradim mjedisor. Për të kuptuar konceptin e mbrojtjes së mjedisit duhet të kuptojmë dhe shpjegojmë konceptet. Ruajtja e mjedisit me rëndësi më të gjerë synon sigurinë dhe shëndetin e tij, si dhe reduktimin e përdorimit të tepruar të burimeve natyrore. Me një fjalë, është kujdesi i të gjithë përbërësve që përbëjnë mjedisin. Nocioni i mbrojtjes së mjedisit përfshin çdo masë të marrë për të ruajtur ose ruajtur gjendjen e mjedisit. Mbrojtja e mjedisit mund të arrihet duke reduktuar ndotësit ose çdo gjë që çon në degradimin e tij. Cilësia e mjedisit është faktori më i rëndësishëm në mbijetesën e specieve njerëzore dhe menaxhimi i tij është një detyrë komplekse multidisiplinare, baza strategjike e së cilës përbëhet nga parimet e zhvillimit të qëndrueshëm urban dhe që mund të arrihet me sukses nëse ekziston një mjedis mjedisor i organizuar mirë, sistemi i informacionit. Sistemet e informacionit që përdoren për planifikimin dhe mbrojtjen e mjedisit kanë një karakter pak a shumë të theksuar menaxherial. Qasja moderne ndaj menaxhimit mjedisor dhe planifikimit

zhvillimor nuk është e mundur pa informacion cilësor, të detajuar dhe të përditësuar mbi burimet e ndotjes, gjendjen e mjedisit në të gjitha fushat teknike në dispozicion. zgjidhjet teknologjike, si dhe analizat ekonomike dhe rregulloret ligjore. Mbrojtja e mjedisit është pjesë përbërëse e menaxhimit në të gjitha nivelet organizative dhe si proces i vazhdueshëm duhet të jetë i koordinuar me proceset sociale dhe ekonomike (si shëndeti, siguria në punë, cilësia e ushqimit, financat etj.) dhe me standardet e përcaktuara.

Standardet dhe principet

Një standard është një dokument që përcakton rregullat, udhëzimet ose karakteristikat për aktivitetet ose rezultatet e tyre (produktet ose shërbimet) në mënyrë që të arrihet një nivel optimal rregullimi. Standardet dhe procedurat ndërkombëtare përcaktohen nga organizata ndërkombëtare e standardizimit ISO/IEC. ISO dhe IEC së bashku formojnë sistemin botëror të standardizimit.

Konferencat e Kombeve të Bashkuara të mbajtura në Stokholm në 1972 dhe në Rio de Janeiro në 1992 janë shumë të rëndësishme për zhvillimin e standardeve. Dy rezultatet më domethënëse të kësaj konference janë Axhenda 21¹ dhe ISO 14000. Axhenda 21 përmban një sërë direktivash për zbatimin e zhvillimit të qëndrueshëm, i cili u miratua nga 172 vende. Para kësaj konference, OKB-ja iu drejtua Organizatës Ndërkombëtare për Standardizim, ISO, me kërkesë për të zhvilluar

¹ https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_CONF.151_26_Vol.I_Declaration.pdf

një standard për mbrojtjen e mjedisit që do të ishte i pranueshëm në nivel global. Në 1993, Komiteti Teknik ISO zhvilloi një standard për sistemin e menaxhimit mjedisor ISO 14000.

Seria e standardeve ISO 14000 është një grup standardesh që siguron që biznesi të jetë në përputhje me kërkesat e mjedisit natyror (mjedisor) dhe përbëhet nga dy grupe:

Standardet që lidhen me menaxhimin organizativ dhe vlerësimin e sistemit (ISO 14001 - Sistemi i menaxhimit mjedisor-Kërkesat me udhëzime për përdorim; ISO 14002 - Udhëzues për ndërmarrjet e vogla dhe të mesme që dëshirojnë të certifikojnë sistemin e tyre të menaxhimit mjedisor; ISO 14004 - Sistemi i menaxhimit mbrojtja e mjedisit - Parimet, sistemet , mbështetje, ISO 14020. ISO 14021 - Etiketimi dhe deklaratat, ISO 14030 - Udhëzimet për shënjestrimin e performancës dhe monitorimin e sistemeve të menaxhimit mjedisor)

Standardet në lidhje me vlerësimin e produktit (ISO 14022, 14023, 14024 - Etiketimi i produktit; ISO 14040 + LCA - Analiza e ciklit të jetës së produktit; ISO14050 - Termat dhe përkufizimet. RIO UN 1992ISO 1400)

Parimet që plotësojnë menaxhimin e mbrojtjes së mjedisit sipas ISO 14001: 2005 janë: politika mjedisore, planifikimi, zbatimi, matja, verifikimi dhe përmirësimi përmirësimi i vazhdueshëm..

Rreth nismës open

«Demokracia, hapja dhe perspektivat e komunitetit serb në Kosovë - Open» është iniciativë e nisur në vitin 2020 që synon të zhvillojë një hapësirë dinamike dhe të hapur për diskutim brenda komunitetit serb, dialogun ndërmjet serbëve dhe komuniteteve të tjera në Kosovë, duke përfshirë dhe institucionet përkatëse në nivel lokal dhe qendror.

Anëtarët e Platformës Open janë organizata të shquara të shoqërisë civile dhe të mediave nga komuniteti serb në Kosovë të cilat analizojnë dhe vlerësojnë ndikimin e organizatave civile dhe politike në demokracinë dhe hapjen e komunitetit serb në Kosovë, dhe njëkohësisht përmes analizës vlerësojnë karakterin demokratik dhe hapjen e institucioneve, politikave dhe proceseve me rëndësi për komunitetin serb në Kosovë.

Këto analiza do të ndihmojnë për të parë gjendjen aktuale dhe perspektivat e komunitetit serb në Kosovë. Njëkohësisht, ato do të shërbejnë si bazë për aktivitete të argumentuara avokuese ndaj qytetarëve, institucioneve të qeverisjes lokale dhe qendrore dhe komunitetit ndërkombëtar me synim intensifikimin e angazhimit të të gjithë aktorëve socialë në forcimin e praktikave demokratike dhe kulturës së dialogut.

Rrëth studimit

Ky raport është përgatitur në kuadër të iniciativës OPEN dhe shqyrton gjendjen aktuale të mjedisit në komunat e veriut të Kosovës, Zveçan, Zubin Potok, Leposaviq dhe Mitrovicë Veriore, modelet e sistemeve të mbrojtjes së mjedisit që kanë këto komuna dhe pikëpamjet e qytetarëve serbë të Kosovës, për çështjet mjedisore.

Metodologjia

Metodologjia dhe struktura e mostrave

Sondazhi ballë për ballë i realizuar në periudhën tetor-nëntor 2021. Gjithsej 500 qytetarë serbë janë marrë në pyetje në mbarë Kosovën. Pyetësi përbëhej nga 46 pyetje dhe mbulonte gjithsej 6 fusha. Mostra ishte e qëllimshme, kuota, dhe kriter për përcaktimin e kuotave ishte madhësia e komunës së banimit. Intervali i besimit është +/- 5. Shpërndarja sipas vendbanimit është si më poshtë:

Kosovë, mund të flasim vetëm me kusht për përfaqësimin e mostrës.

Metodologjia dhe dizajni i kërkimit cilësor - Fokus grupet

Koha:

Anketa e zbatuar nga tetori 2021 deri në janar 2022

		Komuna:			
		Frekuenca	Përqindja	Përqindja e vlefshme	Përqindja kumulative
Valid	Leposaviq	110	22.0	22.0	22.0
	Kamenica	10	2.0	2.0	24.0
	Novobrdë	30	6.0	6.0	30.0
	Zubin Potok	50	10.0	10.0	40.0
	Shtrepce	30	6.0	6.0	46.0
	Zveqan	60	12.0	12.0	58.0
	Graçanicë	60	12.0	12.0	70.0
	Ranillug	30	6.0	6.0	76.0
	Partesh	10	2.0	2.0	78.0
	Kllokot	10	2.0	2.0	80.0
	Mitrovica e Veriut	100	20.0	20.0	100.0
	Total	500	100.0	100.0	

Në mostër ishin gjithsej 60% meshkuj dhe 39,8% femra. Moshë mesatare e të anketuarve është 42 vjeç. 5.4% e të anketuarve janë anketuar me numrin më të madh të shkollës fillore të kryer, 47% me shkollë të mesme dhe 45% me arsim të lartë, përkatësisht fakultet. Nga numri i përgjithshëm i të anketuarve, 25.9% janë të punësuar, 58%, ndërsa 42% nuk janë në punë ose pensionist. Është me rëndësi të theksohet se duke pasur parasysh faktin se nuk ka statistika zyrtare për strukturën demografike të popullatës së synuar, gjegjësisht të popullatës serbe në

Instrumenti i hulumtimit:

një udhëzues diskutimi i përbërë nga 4 zona tematike dhe 12 pyetje

Numri i fokus grupeve:

4 fokus grupe, nga një në secilën komunë

Numri i përgjithshëm i pjesëmarrësve:

32 pjesëmarrës në secilin fokus grup prej 8 pjesëmarrësish, 17 burra dhe 15 gra sipas gjinisë

Kriteret e përzgjedhjes së pjesëmarrësve:

Përfshirja në jetën socio-politike të komunitetit, me fokus në çështjet mjedisore.

Metodologjia dhe dizajni i kërkimit cilësor – Intervistat**Koha:**

Anketa e zbatuar nga Maji deri Dhjetor 2020 godine.

Instrumenti i hulumtimit:

Udhëzuesi i intervistës përbëhet nga 4 fusha tematike dhe 16 pyetje.

Numri total i të intervistuarve:

Tetë (8) të intervistuarit.

Kriteret e përzgjedhjes së bashkëbiseduesve:

Angazhimi dhe drejtimi profesional i arsimit

Bashkëbiseduesit:

Intervju është mbajtur drejtpërdrejt më :
këshilltarën e kryetarit të Zveçanit prof.
dr.Jellena Gjokiq, nënkryetaren Mitrovicës
së Veriut Adriana Hoxhiq doktor i mjekësisë,
Zoran Bukumiriq, inspektor republikan për
mbrojtjen e mjedisit, Veroljub Petroniq,
udhëheqësi e ekonomisë të pylltarisë
„Ibar“,inxhinier i diplomuar të pylltarisë
Milo Vukojeviq, biologu i diplomuar Nenad
Millosavleviq

Gjendja e ajrit

Kontrulli i ajrit rregullohet ligjërisht me Ligjin për Mbrojtjen e Ajrit nga Ndotja 2010/03-L-160 si ligj primar në këtë fushë, por edhe me akte dhe ligje shitesë si Ligji për Mbrojtjen e Mjedisit 2010/03, Ligji për Mbrojtja nga Fatkeqësitë Natyrore dhe Fatkeqësitë e tjera nr. 04 / L-027, Ligji për Mbrojtjen nga Rrezatimi Jojonizues, Jonizues dhe Siguria Bërthamore 2010/03-L-104, Ligji për Produktet Biocide 03 / L-119, Ligji për Veprimtarinë Hidrometeorologjike 02 / L-79, Ligji për Kimikatet 04 / L-197 Ligji për Parandalimin dhe Kontrollin e Integruar të Ndotjes së Mjedisit 03-L-043 dhe akte ligjore dhe nënligjore të tjera.

Burimet kryesore të ndotjes së ajrit në komunat në veri të Kosovës janë produktet e djegies së karburanteve në amvisëri, termocentralet, kaldajat individuale, trafiku, aktivitetet ndërtimore, deponimi joadekuat i lëndëve të para, deponitë, higjiena publike etj. Këtu duhet shtuar edhe deponia joadekuate e mbeturinave industriale, e cila nuk është karakteristike vetëm për komunën e Zubin Potokut, por në tri komunat e mbetura është një nga shkaktarët më të rëndësishëm të ndotjes së ajrit.

Stacioni i monitorimit të cilësisë së ajrit GAIA është ngritur në komunën e Mitrovicës së Veriut. Këto janë të optimizuara posaçërisht, shumë të sakta dhe të lehta për t'u përdorur, të dizajnuara nga laboratorët Earth Sensing. Në dispozicion për publikun në faqe <https://aqicn.org/map/mitrovice/>

kjo faqe tregon sasi të matura të PM2.5, grimcat e kësaj kategorie janë aq të vogla sa mund të shihen vetëm me mikroskop, grimcat PM10 - me madhësi 10 mikrometra dhe quhen edhe grimca të imta, të cilat në kushte të caktuara mund të shihen me syri i lirë, O3 (ozoni), NO2 (dioksidi i azotit), SO2 (dioksidi i sulfurit), CO (monoksidi i karbonit), si dhe

temperatura dhe lagështia dhe shpejtësia e erës.

Indeksi i ndotjes së ajrit përcaktohet me peshore ku çdo shkallë shënohet me ngjyrën e duhur dhe tregon implikimet shëndetësore si pasojë e pranisë së substancës në ajër. Një shkallë nga 0-50 është shënuar me ngjyrë të gjelbër dhe tregon se cilësia e ajrit konsiderohet e kënaqshme dhe ndotja e ajrit paraqet pak ose aspak rrezik. Shkalla 51-100 është shënuar me të verdhë, gjë që tregon se cilësia e ajrit është e pranueshme, megjithatë, disa nga ndotësit mund të shkaktojnë shqetësime të moderuara shëndetësore për një numër shumë të vogël njerëzish që janë jashtëzakonisht të ndjeshëm ndaj ndotjes së ajrit. Shkalla nga 101-150 është në ngjyrë portokalli, që tregon se anëtarët e grupeve vulnerabël mund të kenë pasoja shëndetësore. Publiku i gjerë nuk ka gjasa të preket. Shkalla 151-200 është me të kuqe dhe tregon se të gjithë mund të fillojnë të përjetojnë pasoja shëndetësore; anëtarët e grupeve vulnerabël mund të kenë pasoja më të rënda shëndetësore. Shkalla 201-300 është me ngjyrë vjollce dhe paraqet paralajmërime shëndetësore për emergjencat, që do të thotë se e gjithë popullata ka më shumë gjasa të preket. Shkalla e fundit është mbi 300 dhe është e shënuar me të kuqe të errët, që është një paralajmërim shëndetësor që kushdo mund të ketë pasoja më të rënda shëndetësore.

Gjendja e ujit

Menaxhimi i ujërave dhe resurseve ujore në Kosovë rregullohet kryesisht me Ligjin për Ujërat e Kosovës 04/L-147 dhe Ligjin për Ujërat 2004/24, por edhe me akte të tjera ligjore dhe nënligjore. Në përgjithësi, komunat që janë objekt i këtij hulumtimi i përkasin pellgut të Ibrit, nëpër to kalon lumi Ibër. Furnizimi i rregullt me ujë të pijshëm u zgjidh me ndërtimin e një projekti rajonal të ujësjellësit, i zbatuar në bashkëpunim me komunat e Zveçanit, Zubin Potokut dhe Mitrovicës së Veriut, ndërsa Leposaviqi ka sistemin e vet të ujësjellësit.

Siguria kimike dhe bakteriologjike e ujit të pijshëm, si nga ujësjellësi ashtu edhe nga burimet, në komunat veriore të Kosovës kryhet nga Instituti i Shëndetit Publik.

Liçeni i Gazivodës, si potenciali më i rëndësishëm ujqor në Kosovë, është ndërtuar në vitin 1977 si pjesë e hidrosistemit Ibër-Lepenac, i cili furnizon Kosovën veriore dhe qendrore me ujë për ujitje dhe pije. Duke përfaqësuar një nga digat më të mëdha tokësore në Evropë, liçeni është gjithashtu i vetmi burim serioz ujqor në Kosovë me lokacione shumë të bukura. Ambienti i tij panoramik në mes të malit Rogon në njërën anë dhe malit Mokra Gora nga ana tjetër e bën atë një nga atraksionet natyrore më të habitshme të Kosovës. Liçeni shtrihet në 24 km dhe ofron mundësi të shkëlqyera për not, ecje dhe çiklizëm malor. Ka disa plazhe të vogla përgjatë bregdetit. Uji nga ky liçen të çon përmes një kanali 20 km të gjatë në Sipolje në pjesën jugore të Mitrovicës. Gjithashtu, uji nga liçeni i Gazivodës derdhet përmes kanaleve dhe pompave speciale në liçenin e Graçanicës, afër Prishtinës, ku shkon në sistemin e konsumit në këtë qytet. Liçeni nuk ka asnjë ndotës kimik apo industrial dhe problemi më i madh

përfaqëson papastërtitë dhe mbeturinat që lënë pas turistët e paskrupullt. Kontrollin e ujit në liçen e bën edhe Instituti i Shëndetit Publik në Mitrovicë.

Problemi me ujin po shfaqet në pellgun e Ibrit që kur ka hyrë në Mitrovicë, ku bashkohet me lumin Sitnica, i cili gjithashtu është i kontaminuar. Duke kaluar pranë vendgrumbullimeve që janë ose të përkohshme ose të papunuara, ai merr materiale toksike që rrjedhin nga ato deponi. Përveç kontaminimit me metale të rënda dhe komponime kimike, karakteristikë është se asnjë nga komunat në veri nuk ka fabrikë për trajtimin e ujërave të zeza, kështu që uji komunal nga kanalizimi derdhet direkt në Ibër, gjë që paraqet kontaminim shtesë të vetë lumit.

Përveç kësaj, rreziku i ndotjes organike substancat janë termocentralet Kosova A dhe Kosova B në Obiliq. Djegia e qymyrit gjithmonë shkakton rrezikun që përqendrimi i fenolit në marrës të jetë mbi MRL, gjë që dëmton ekosistemin. Algat shfaqen shpesh në rrjedhën e poshtme të Ibrit, të cilat janë pasojë e drejtpërdrejtë e përqendrimit të tepërt të fosforit dhe azotit. Analiza uzorka vode u principu sadrži tridesetak parametara.

Sipas terminologjisë së zakonshme, kjo është një «analizë e madhe» dhe përfshin:

●● Parametrat fiziko-kimike dhe kimike: temperatura, transparenca, aroma, vlera e pH, oksigjeni i tretur, VRK, HPK, materialet e suspensionit, fosfatet totale, mbetjet e thata, alkaliniteti, përcjellshmëria elektrike etj.

●● Testimi kimik përfshin: praninë e lëndëve organike, amoniakut, nitriteve, nitrateve, klorurit, përcaktimit të Ca, Mg, fortësisë së ujit, fenolit, sulfatit etj.

OO Përcaktimi i metaleve si: Pb, Cu, Zn, Fe, Mn, Cd, Cr, Sb, Ni etj.

Tabela e mëposhtme tregon një pjesë të rezultateve të testit të fituara, interesante për analizën e problemit.

O Tabela 1. Karakteristikat fiziko-kimike të ujit e Ibrit¹

R. br..	Parametrat të ekzaminuara	Vendi i matjes				
		1.	2.	3.	4.	5.
1.	pH-vlera	7,81	7,67	7,94	7,92	8,11
2.	Sulfate	55,56	62,15	63,38	72,64	63,38
3.	Kloruret	63,00	65,50	53,50	55,20	50,80
4.	Nitritet	0,167	0,196	0,196	0,187	0,133
5.	Nitratet	16,20	15,90	14,20	12,60	12,60
6.	Fosfatet	1,12	0,72	0,037	0,038	0,090
7.	Cianidet	0,074	0,063	0,054	0,015	0,007
8.	Fortësi Total në OD	11,89	11,54	11,09	11,87	12,32
9.	Materialet e suspensionit	11,08	13,18	10,54	9,02	8,62
10.	Mbetjet e thata	247,30	223,00	209,70	207,70	214,90
11.	Mat.Tot të Reshjeve.	258,38	236,18	220,24	216,72	223,52
12.	Pb	0,26	0,34	0,42	0,32	0,48
13.	Zn	0,09	0,08	0,09	0,04	0,06
14.	Cu	0,01	0,02	0,01	0,01	0,18
15.	Fe	0,06	0,31	0,13	0,13	0,06
16.	As	0,0038	0,00185	0,0198	0,0180	0,0226
17.	Ni	0,0038	0,0042	0,0045	0,0014	0,0068
18.	Cd	0,000659	0,000745	0,00050	0,00054	0,00055
19.	Hg	0,000063	0,00285	0,000235	0,00103	0,00226

¹ Ndikim i Trepçes në ndotje të Ibrit dhe propozimi për masen e mbrojtjes, prof. dr. Milan Baraq

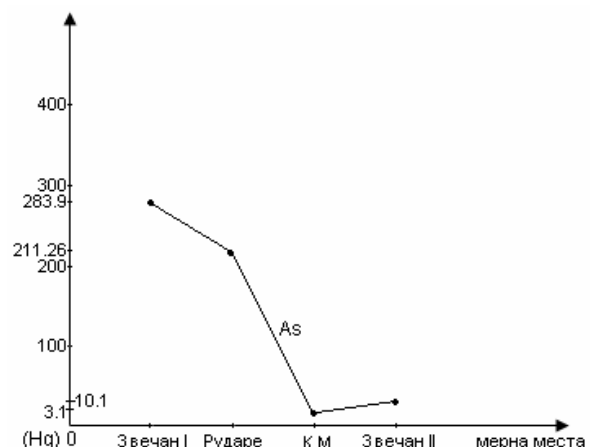
Gjendja e tokës

Rëndësia e cilësisë së tokës vjen kryesisht nga fakti se toka është burimi i ushqimit që konsumojmë. Tokë e kontaminuar zakonisht nënkupton ushqim të kontaminuar, që rezulton në rrezikimin e shëndetit të popullatës. Pjesa më e madhe e tokës pjellore dhe e punueshme në komunat veriore të Kosovës gjendet drejtpërdrejt përgjatë lumit Ibër, veçanërisht në zonën e Zvečanit dhe Leposaviqit. Ajo strukturohet vetë dhe përbërja e tokës në këto komuna nuk i është nënshtruar ekzaminimeve nga shërbimet publike në sistemin e Kosovës.

Matja e përqendrimeve të metaleve të rënda në tokë kryhet nga ISHP në përputhje me rregullat për sasi të lejuara të substancave të rrezikshme dhe të dëmshme në tokë dhe në ujërat e ujitjes dhe metodat e testimit të tyre (SIRS, Nr. 23/94)

Pasojat e punës afatgjatë të RMHK Trepça ende ndikojnë në degradimin e tokës sepse ka një sasi të madhe të ndotësve të çliruar në prodhimin e plumbit, zinkut dhe industrisë kimike, të cilat depozitohen në steri ose shpërndahen përreth. Studime të shumta kanë treguar se toka në një rreze prej 10 km nga shkretorja e plumbit në Zvečan është e ndotur seriozisht kryesisht me metale të rënda si plumb, arsenik, merkur, zink, bakër, nikel dhe krom. Përqendrimet e metaleve të tjera të rënda në tokë në shumicën e rasteve tejkalojnë MRL, duke rezultuar në përqendrimin e tyre më të lartë në bimët e përdorura për konsum njerëzor².

O Arseniku(As), Zhivë (Hg)

Diagrami i dhënë tregon se përqendrimi i arsenikut tejkalon sasinë maksimale të lejuar të substancave të rrezikshme dhe të dëmshme deri në 2 mg / kg tokë, ndërsa zhiva nuk është e izoluar.

Përqendrimet e tjera të rënda të listuara metalet në tokë në të shumtën e rasteve tejkalonin MPC, gjë që rezultoi në përqendrimin e tyre në bimët që përdoren për konsum njerëzor.³

Kërcënime shtesë për tokën janë vërshimet e shpeshta të lbrit, të cilat bartin metale të rënda që rrjedhin nga deponitë industriale, si dhe sasinë e fenolit si rezultat i djegies së qymyrit, toka bujqësore blu duke lënë metale të përgjithshme dhe fenol në vetë tokë.

SKMM thekson se problemet kryesore mjedisore që prekin sipërfaqen e tokës lidhen kryesisht me humbjen e përkohshme dhe të përhershme të tokës të shkaktuar nga ndërtime ilegale, ndikimi i industrisë, erozioni, zonat e minuara, deponitë sanitare komunale dhe mbetjet industriale.

² Implementation of the Environmental Protection System in the Territory of Kosovska Mitrovica and Zvečan Municipalities, Gordana Milentiojevic, Jelena Djokic

³ Ibid

Deponitë industriale-Trepça si faktori më i rëndësishëm i ndotjes

Punimet në Trepçë janë kryer në kohën romake, por të dhëna të besueshme për këtë nuk ekzistojnë. Kulmi i zhvillimit të veprimtarisë minerare dhe metalurgjike në Serbi ishte në periudhën e shekullit XIII - XV gjatë shtetit mesjetar serb. Përveç Trepçës, miniera tjera të plumbit, argjendit dhe arit janë hapur në hapësirën e gjerë të këtij rajoni: Novobërdë, Janjevë, Zaplaninë, Rogozna, Belasicë. Dokumentet e para të shkruara për Trepçën janë të vitit 1303, të cilat gjenden në arkivat e Dubrovnikut. Me pushtimin e turqve në Gadishullin Ballkanik, minierat në Trepçë ranë, dhe me pushtimin e Trepçës dhe Novobërdës më 1455, gradualisht u shua dhe në fund të shekullit të 17-të pushoi plotësisht.

Vetëm pas Luftës së Parë Botërore, kompania angleze "Selection Trust" u interesua për këto miniera të vjetra - mesjetare në vitin 1926 dhe në të njëjtin vit u themelua kompania angleze-serbe "Trepça - Mines LTD". Shfrytëzimi filloi dhe tashmë në vitin 1929 rezervat ishin 1 700 000 ton mineral i pasur me plumb-zink. Qysh në vitin 1930 në Zveçan u ndërtauan flotacion, termocentrale, teleferikë dhe objekte të tjera. Nga viti 1930 deri në 1939 u eksportuan koncentrate dhe më pas u ndërtaua një shkretore me kapacitet 28,000 t/vit. e 6 furrave Newman (lug) dhe rafinimit me 4 tre-ton të listuara⁴.

Gjatë dhe pas Luftës së Dytë Botërore u hapën miniera të reja (Ajvalija, Novobërda, Kopaonik), miniera të reja dhe impiante flotacioni në katër republika të ish-Jugosllavisë, tani shtete të pavarura (Serbia, Mali i Zi, Bosnja dhe Hercegovina). Në atë kohë Trepça kishte 22 mina dhe 12 flotacione. Në vitin 2000, pjesë të Trepçës në Kosovë kaluan nën administrimin e OKB-së.

⁴ Ndikimi i Trepçës në ndotjen e lbrit dhe masat e propozuara mbrojtëse prof. dr. Milan Baraq

Metalurgjia e plumbit, ku përpunohej koncentri i plumbit, u zhvillua në Zveçan. Koncentri i zinkut është përpunuar në K. Mitrovicë, ku ka funksionuar edhe industria kimike edhe fabrika e baterive. Fabrikat tjera të përpunimit industrial të Trepçës janë të vendosura në këto lokacione: bateritë industriale në Pejë, bateritë alkaline dhe djfit në Gjilan, sistemet e akumulimit në Novi Pazar, Bujanoc dhe Sombor, pajisje për përdorim dhe pajisje, pajisje për përdorim dhe pajisje, pajisje për përdorim dhe pajisje. Pajisjen

Metalurgjia e plumbit, ku përpunohej koncentri i plumbit, u zhvillua në Zveçan. Koncentri i zinkut është përpunuar në K. Mitrovicë, ku ka funksionuar edhe industria kimike edhe fabrika e baterive. Fabrikat tjera të përpunimit industrial të Trepçës janë të vendosura në këto lokacione: bateritë industriale në Pejë, bateritë alkaline dhe djfit në Gjilan, sistemet e akumulimit në Novi Pazar, Bujanoc dhe Sombor, pajisje për përdorim dhe pajisje, pajisje për përdorim dhe pajisje, pajisje për përdorim dhe pajisje. Pajisja .

Zhvillimi i Trepçës solli edhe degradimin e mjedisit. Pasojat e kësaj ndihen edhe sot. Është mirë të përmendet se në këtë zonë nga Prishtina përmes Mitrovicës së Kosovës deri në Rashkë (pra nga miniera Ajvalija dhe Kishica deri në Suva Rudë) në një distancë prej 120 km gjenden 16 flota të mëdha ushtarako-teknike. Njëra përmban metale të rënda dhe jometale, komponime kimike ndotëse dhe substanca toksike. Ato mbulojnë një sipërfaqe afër Graçankës, Sitnicës dhe lbrit mbi 300 ha me një masë prej mbi 100,000,000 ton. Deponitë pasive dhe aktive rrezikojnë ajrin, ujin dhe tokën, veçanërisht sipërfaqet dhe ujërat nëntokësore, si dhe rrezikohet ndotja e ujërave të lbrit dhe Danubit. Sipas këtyre ndotjeve gjatë punës deri në vitin 2000, e më pas, rajoni i K. Mitrovicës u bë i njohur jo vetëm në Serbi por edhe në Evropën Jugore.

Deponitë e Trepçës në rrjedhën e mesme të lbrit janë me flotacion (shtatë prej tyre) si dhe dy nga skorja nga furrat me bosht, gjegjësisht hiri nga djegia e qymyrit. Xeherori i plumbit-zink-piritit pasurohet në impiantet e përqendrimit të flotacionit. Përbërja minerale e xehe është: galena (PbS), sfaleriti (ZnS), piriti (FeS₂), magneziti (Fe₃O₄), argjeniti (Ag₂S), kalkopiriti (CuFeS₂), arsenopiriti (FeAsS) e të tjera. Përfaqësimi i tyre ndryshon në varësi të vendndodhjes së minierës. Procesi i përqendrimit selektiv kryhet në mënyrë që nga njëra anë të formohen koncentratet e plumbit dhe zinkut dhe nga ana tjetër, mbetjet dhe mbetjet materiale. Gjatë procesit të përqendrimit të flotacionit të mineraleve të plumbit dhe zinkut përdoren lloje të ndryshme reagentësh dhe në sasi të ndryshme: Na₂CO₃, ZnSO₄, Na₂SO₃, KEKS, KAKS, NaCN, CuSO₄, Ca(OH)₂ etj. Sterilet janë kryesisht shkëmbinj andezit, pra siderit dhe anherit, pastaj karbonate alkaline, kuarc, masë argjilore. Prania e metaleve të rënda dhe jometaleve (Pb, Zn, Cd, Fe, As, Cu, MnO, SiO₂, MgO, Cr₂O₃, CaO, etj.) dhe komponimeve të ndryshme kimike gjatë flotacionit, me vlera të ndryshme pH, vlera e të cilave është. landfilllet përfaqësojnë barrën mjedisore të zonës.

Koncentratet e plumbit përpunohen në shkritoren e plumbit në Zveçan me proces oksido-reduktues. Plumbi i papërpunuar i përfutur me 95% Pb shkon në rafinim, ndërsa skorja e furrave me bosht shkon në landfill. Përbërja e tij kimike jepet më vonë, por këtu duhet theksuar se për shkak të përbërjes së ZnO (10-12%) skorja e grimcuar nga furrat me bosht është shumë interesante për valorizimin e zinkut.

Nga djegia e linjtit në termocentralin Trepça në Zveçan prodhohet hiri, ndërsa përpunimi i qymyrit në gjeneratorët e gazit prodhon gaz dhe skorje. Hiri dhe skorja depozitohen në një deponi të veçantë.

Secila prej deponiat ka karakteristika dhe veti të veçanta fizike dhe kimike. I prezantojmë në drejtim të lumit Ibër, nga jugu në veri:

OO Deponia e mbeturinave me flotacion "Zharkov potok" gjendet në bregun e djathtë të lumit Ibër, në gjirin e përroit në fjalë, 150 m larg nga rruga kryesore Kralevë - Shkup. Shfrytëzimi i këtij flotacioni ka filluar në vitin 1974 dhe deri më tani janë depozituar 11 970 000 ton mbetje nga flotacioni "Tuneli i Parë". Deponia zë një sipërfaqe prej 22 ha dhe është aktiv;

OO Deponia e flotacionit "Gornje Polje" gjendet në bregun e djathtë të lumit Ibër, ndërmjet Zveçanit dhe Mitrovicës së Kosovës. Është në vetë lumë dhe është një deponi pasiv. Shfrytëzimi i kësaj sterc filloi në vitin 1930 dhe përfundoi në vitin 1963. Materiali i flotacionit është nga flotacioni i vjetër në Zveçan (më vonë u zhvendos në tunelin e parë). Ai mbulon një sipërfaqe prej 50 ha dhe janë depozituar gjithsej 15 000 000 ton mbetje.;

OO Vendgrumbullimi i skorjeve të furrave me bosht është një deponi metalurgjike dhe është ende aktiv. Ndodhet në bregun e djathtë të lumit Ibër, afër rrethit industrial në Zveçan. Ai mbulon një sipërfaqe prej 8 ha dhe janë depozituar 2,500,000 ton skorje furre argjilore.;

OO Deponia e hirit dhe skorjes nga djegia e qymyrit gjendet në Zveçan në bregun e djathtë të lumit Ibër, pranë rrugës Kralevë-Shkup. Ai mbulon një sipërfaqe prej 8 ha, dhe masa e hirit të hedhur është 300,000 ton. Landfilli është pasiv, i pa rikultivuar;

OO Deponia e mbeturinave me flotacion "Gornji Krnjin" gjendet në Leposaviq në bregun e djathtë të lumit Ibër, pranë hekurudhës dhe rrugës kryesore Kralevë - Shkup. Është shfrytëzuar nga viti 1972 deri në vitin 1979. Në të janë depozituar 2 600 000 ton mbeturina, ka një sipërfaqe prej 7 ha, është pasiv dhe pjesërisht i rikultivuar;

OO Deponia e mbeturinave me flotacion „Bostanište“ gjendet pranë deponisë "Gornji Krnjin", po ashtu në Leposaviq. Ajo ka qenë aktive në shfrytëzim që nga viti 1979. Përfshin një sipërfaqe prej 30 ha dhe deri më tani janë depozituar 3.500.000 ton mbetje nga flotacioni në Leposaviq.

OO Deponia e mbeturinave me flotacion „Veliko i Malo polje“ ndodhet në bregun e djathtë të Ibrit në Rudnicë. Ai është pasiv dhe nuk rikultivohet. Ai shtrihet në një sipërfaqe prej 18 ha dhe janë depozituar 3.600.000 ton mbetje nga flotacioni “Suva Ruda” në Rudnicë.

OO Deponia e mbeturinave me flotacion „Kukanjica potok“ është edhe në Rudnicë, pak më larg Ibrit (1.5 km) mbi rrugën Kraljevë - Shkup. Është aktive, shtrihet në një sipërfaqe prej 19 ha dhe deri më tani janë depozituar 1.080.000 ton mbetje nga flotacioni në Rudnicë⁵.

Rreziku për mjedisin që paraqesin këto landfille mund të shihet më së miri nga tabela që tregon përbërjen kimike të secilës prej tyre:

Shumë keq të rikuperuara ose të pa rikultivuara fare, këto deponi zakonisht ndodhen në brigjet e Ibrit, gjë që lejon që elementët toksikë të derdhen në lumë. Ky fenomen shfaqet veçanërisht në periudhat me shi dhe në periudhat e shkrirjes së borës. Uji nga lumi Ibër nuk merret rregullisht, as nuk analizohet përbërja e tij kimike, por më shumë është objekt i punimeve individuale kërkimore shkencore. Në studimin e tij, EMEG mori rezultatet e paraqitura në Tabelën 1 (statusi i ujit).

O Tabela 1. Përbërja kimike e deponisë së Trepçës në veri të Kosovës

metalet dhe metalet	Emri i DEPONISE									
	Gornje Polje I	Gornje Polje II	Šljaka šahtvih peći	Pepeo	Žitko-vac	Gornji Krnjin	Bostanište	Veliko Polje	Malo Polje	Kukanjica potok
Pb	0,615	2,790	3,26	0,211	0,321	0,366	0,245	0,275	0,284	0,298
Cu	0,039	0,123	0,224	0,038	0,032	0,012	0,017	0,061	0,127	0,014
Zn	0,096	0,470	8,46	0,072	0,125	0,132	0,178	0,585	0,410	0,978
Cd	-	-	-	-	-	-	-	0,0024	0,0022	0,0050
Ni	-	-	-	-	-	0,028	0,012	-	-	-
Mn	0,280	0,140	0,750	0,091	0,70	0,320	0,750	0,310	0,290	0,990
Ca	8,060	3,030	12,03	9,230	6,880	3,260	5,200	6,730	7,140	3,420
Mg	0,056	0,059	1,030	1,010	0,130	0,300	2,100	0,250	0,540	2,090
SiO ₂	24,42	12,68	21,00	31,01	22,40	41,29	32,17	43,46	44,30	53,04
Fe	17,42	26,08	25,71	8,25	18,55	18,13	18,53	14,55	16,01	9,35
S	8,480	18,69	1,010	0,610	7,580	4,240	10,10	1,310	2,020	7,070
Al ₂ O ₃	1,620	1,050	3,260	9,620	3,790	3,140	6,510	10,10	7,410	10,80
As	0,210	0,320	0,061	0,028	0,420	0,360	1,260	0,036	0,058	0,110
Sb	0,022	0,290	0,091	0,011	0,019	0,010	0,077	0,014	0,022	0,015
Bi	0,012	0,024	0,028	0,0024	0,091	0,079	0,061	0,033	0,042	0,021

⁵ Uticaj Trepče na zagađenje Ibra I predlog mera zaštite, prof. dr. Milan Barać

Menaxhimi i mbeturinave

Mbeturinat komunale dhe menaxhimi joadekuat është një nga problemet më të mëdha mjedisore në komunat në veri të Kosovës. Meqenëse në komunën e Zveçanit në vitin 2002 është ndërtuar një deponi rajonale në vendin e quajtur Balaban për nevojat e komunave veriore, mirëpo për shkak të kohëzgjatjes së transportit joprofitabël, komuna e Zubin Potokut nuk e ka shfrytëzuar këtë deponi por ka vazhduar të shfrytëzojë deponia në Gazivode (Lucka Reka), vetë deponia. Meqenëse deponia në Balaban i ka plotësuar kapacitetet e veta, Mitrovica e Veriut, si prodhuesi më i madh i mbeturinave komunale, por edhe Zveçani, po fillon të deponojë njërën mbeturinë komunale në vendin e deponisë industriale në Zhitkovc, dhe pjesën tjetër të mbeturinave komunale deponohet në deponitë e shpërndara në këto komuna të komunës së Zubin Potokut, gjë që ndikon shumë në higjienën e përgjithshme të zonës dhe nuk përjashton shfaqjen e infeksioneve të ndryshme, që është një zgjidhje absolutisht e papranueshme, porë nga pikëpamja e ekspertë në ekologji. Ndërtimi i deponisë Savina Stena në komunën e Zveçanit do të sigurojë hapësirë, por çështja e shumë deponive ilegale që janë të dukshme në këto komuna dhe rehabilitimi i tyre mbetet.

Nuk ekziston një sistem për ndarjen e mbeturinave mjekësore dhe trajtimin e tyre të veçantë, i cili duke pasur parasysh sasinë e mbeturinave të tilla që vijnë nga Qendra Spitalore Klinike në Mitrovicë, si dhe institucionet tjera mjekësore në komunat veriore të Kosovës, paraqet një lloj të veçantë rreziku. përkundër shumë bisedave për riciklimin e mbeturinave, ai kurrë nuk ka zënë rrënjë në komunat e veriut të Kosovës.

Kompanitë e shërbimeve publike në këto komuna janë përgjegjëse për mbeturinat komunale dhe sipas të intervistuarve dhe fokus grupeve konstatojmë se janë shumë aktive, që do të thotë se rregullisht mbledhin mbeturina dhe kontejnerë të zbrazët, në zonat urbane, veçanërisht në Mitrovicën e Veriut. prapa ndërtesave dhe strukturave dhe krijimit të deponive të mëdha që janë një burim i mundshëm infeksioni. Ka shumë deponi ilegale në zonat rurale dhe nuk ka një sistem të organizuar të depozitimit të mbetjeve komunale.

Poseban problem u opštini Zubin Potok predstavljaju otpad koji za sobom ostavljaju turisti i koji ne predstavljaju mali problem uzimajući u obzir broj posetilaca jezera sa obe strane administrativnelinije.

Pyjet-Rast studimi

Rëndësia e pyjeve në zonat e mbuluara nga ky raport mund të shihet më së miri duke ditur se pyjet konvertojnë CO₂ të atmosferës në karbon të ngurtë që ruhet në biomasë përmes procesit të fotosintezës, dmth. gjethet e tyre jeshile dhe gjilpërat e pemëve. Statusi dhe ndryshimi i këtyre rezervave të karbonit, drurit të ngordhur, mbeturinave dhe tokës, përcakton statusin e pyllit si vend depozitues apo burim i CO₂.

Pyjet zënë 47% të territorit të Kosovës, 62% në pronësi publike dhe 38% në pronësi private⁶.

Menaxhimi i pyjeve në Kosovë është nën juridiksionin e Ministrisë së Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural (MBPZHR). Legjislati në këtë fushë bazohet kryesisht në Ligjin për Pyjet në Kosovë 2003/3, por edhe në ligje të tjera që rregullojnë drejtpërdrejt ose tërthorazi menaxhimin e pyjeve, siç është Ligji për Zonat e Veçanta të Mbrojtura nr. 03/L-039, Ligji për Mbrojtjen nga Fatkeqësitë Natyrore dhe Fatkeqësitë e tjera nr. 04 / L-027, Ligji për Gjuetinë nr. 02 / L-053, Ligji për Vlerësimin e Ndikimit në Mjedis nr. 03 / L-024, Ligji për Mbrojtjen e Mjedisit Nr. 03 / L-025, Ligji për mbrojtjen nga zjarri nr. 02 / L-4, Ligji për Mbrojtjen e Natyrës 03 / L-233, dhe ligjet tjera që rregullojnë çështjet e ndërlidhura. Krahas akteve ligjore, janë miratuar dokumente strategjike në fushën e pylltarisë, përkatësisht Politika dhe Strategjia për Zhvillimin e Sektorit të Pylltarisë 2010-2020 dhe Plani i Veprimit për Zbatimin e Politikave dhe Strategjive 2010-2020, Strategjia dhe Veprimi. Plani për Biodiversitetin 2011-2020.

Deri në fillimin e dialogut të Brukselit, të gjithë kontrollin mbi pyjet në komunat veriore të Kosovës e ka kryer kompania "Srbija shume".

⁶ Kosovo National Forst Inventoty 2012 <https://nfg.no/wp-content/uploads/2019/01/Kosovo-National-Forest-Inventoty-2012.pdf>

Ky ishte një problem në Kosovën veriore ku prerja e tepërt e pyjeve nuk dënohej me ligj. Situata komplikohet më tej nga dualiteti i sistemit dhe ekzistenca e strukturave institucionale paralele që nuk janë funksionale. Nëse prerjet ilegale në territorin e komunave në veri të Kosovës konstatohet nga inspektori i NP "Srbija shume", policia nuk del në terren dhe nuk parashtron kallëzime sepse nuk e njeh autoritetin e atij institucioni brenda Sistemi i Kosovës⁷.

Me fillimin e negociatave të Brukselit ka një ndryshim të lehtë të situatës. Meqenëse ekziston një departament i Agjencisë së Pyjeve të Kosovës në pjesën jugore të Mitrovicës, i cili ka kompetenca në komunat në veri të Kosovës, marrëveshjet e Brukselit ranë dakord që të punësojnë inspektorë pyjorë nga komunat në veri të cilët do të operojnë në sistemin e Kosovës. Edhe pse kjo ka ndodhur, në vendngjarje shumë rrallë dalin zyrtarët për shënjimin gjatë prerjes dhe nxjerrjes së listës shoqëruese për transportin e drurit. Në bisedat me vendasit, përmes fokus grupeve të organizuara dhe intervistave të realizuara në kuadër të këtij hulumtimi, arrijmë në përfundimin se edhe pse ka punonjës të Agjencisë Pyjore, pothuajse të gjitha aktivitetet që lidhen me legalizimin e drurit të prerë dhe dokumenteve të udhëtimit të tyre kryhen nga vetëm disa punonjës. Shënimi i drurit për prerje absolutisht nuk aplikohet, por zona të tëra priten, pavarësisht nga madhësia dhe cilësia e drurit.

Sipas të dhënave të Serbisë, 53.000 hektarë pyje në territorin e pjesës veriore të Kosovës janë në pronësi publike. Në territorin e komunës së Leposaviqit janë 38.000, ndërsa

⁷ Pyjet në Kosovë, një thesar në zhdukje http://www.lokalnirazvoj.org/upload/Publication/Documents/2016_12/Sume_na_Kosovu_bogatstvo_koje_nestaje.pdf

pjesa tjetër i takon komunës së Zubin Potokut. 26 mijë hektarë janë në pronësi private.

Sipas të njëjtave të dhëna nga “Srbija shume”, në 20 vitet e fundit, mbi 623 mijë metra kub pyje nga një sipërfaqe prej gati nëntë mijë hektarësh janë zhdukur nga prerjet ilegale në territorin e vijës administrative. Vetëm në vitin 2019 janë prerë mbi 12 mijë metra kub dru në atë zonë deri në fund të tetorit dhe janë shkaktuar dëme të pamatshme mjedisore.

O Paraqitja e kodrës së shkatërruar në komunën e Leposaviqit

O Vendi i prerjes ilegale të pemëve halore Zubin Potok

Zonat më të prekura në mënyrë drastike janë zona e Kopaonikut në komunën e Leposaviqit,

zona e Rogoznës dhe zona e Mokra Gorës në komunën e Zubin Potokut, ekosistemet pyjore, në këto dy male, por edhe deri në degradimin e toka dhe ndikimi në pellgun ujëmbledhës të lumit Ibër, i cili rrjedh ndërmjet këtyre dy maleve në rrjedhën e mesme. Një shpyllëzim i pakontrolluar tërësisht i paplanifikuar ka dhe do të ketë një problem të theksuar të zhvillimit të mëtejshëm të zonës, ndryshimeve të mikroklimës dhe karakteristikave biologjike.

Duke pasur parasysh vakumin e plotë ligjor të krijuar për shkak të rregullimeve ligjore ekzistuese në zonën e Kosovës (ku ndodhet një pjesë e zonës së vëzhguar) si dhe pamundësia e autoriteteve të Republikës së Serbisë për të reaguar në mënyrë adekuate në atë zonë në periudhën pas vitit 1999, ka pasur një shpyllëzim në rritje. Ajo kulmoi para disa vitesh, veçanërisht në zonën e Komunës së Leposaviqit. Komplekse të tëra pyjore, pyje dekadash dhe shekullore janë prerë, shpesh sipas të ashtuquajturit sistem prerje lakuria.

Është fakt shkatërrues se pjesa më e madhe e atij druri është shitur si lëndë e parë bazë (dru zjarri) në zonën e Kosovës, duke lënë shpatet e zhveshura të kodrës, të ekspozuara ndaj ndikimeve erozive, pasojat e të cilave janë ende për tu treguar. Disa zona pyjore janë shkatërruar plotësisht. Zonat në pronësi shtetërore dhe private janë të rrezikuara. Pritet plotësisht që situata e përmendur të sjellë ndryshim të mëtejshëm të karakteristikave ekologjike në zonën e Kopaonikut dhe Rogoznës. Kjo mund të rezultojë në ndikime të mëtejshme negative në florën dhe faunën e këtyre maleve dhe në karakteristikat e aseteve natyrore. Kjo gjendje e pyjeve rezultoi me shkatërrimin e habitateve të kafshëve të egra dhe kryqëzimin e rrugëve të tyre, gjë që shkaktoi rënie të numrit të kafshëve të egra dhe rrezikoi habitatet e tyre, gjë që u vu re edhe nga anëtarët e shoqatave të gjetisë. Përkundër kësaj situatë në terren, ky problem nuk është adresuar në mënyrë adekuate, kështu që zgjidhja e tyre ende nuk ka filluar. Me këtë projekt duam vetëm të vëmë në dukje problemet e përmendura dhe të fillojmë flukset

sociale në drejtim të zgjidhjes së tyre. Prandaj, projekti planifikon të mbledhë sektorin e OJQ-ve, ekspertët, përfaqësuesit e shoqatave të interesuara, pushtetin vendor, mediat dhe qytetarët për të përcaktuar drejtimet për veprim në zgjidhjen e problemeve mjedisore.

Biologu i diplomuar Nenad Milosavljeviq, aktivist në fushën e ekologjisë, thekson se, kur shikohen karakteristikat e përgjithshme të ekosistemeve pyjore, të gjitha llojet e pyjeve në shkallën e parë të sistematizimit hyjnë në disa njësi të mëdha - komplekse (rripa), të cilat janë të diferencuara. nën ndikimin e tre faktorëve bazë: temperatura, lagështia dhe lartësia mbidetare.

Në regjionin tonë janë karakteristike komplekset e mëposhtme: a) kompleksi (brezi) i pyjeve kseromezofile sesile dhe shkoza dhe b) kompleksi (rrip) i llojeve të pyjeve mezofile ahu dhe ahu-halore..

Duke pasur parasysh praninë e specieve kryesore të pemëve në këtë zonë, dominojnë llojet e mëposhtme të komuniteteve pyjore:

○ Pyjet sesile dhe cera - Këto pyje formojnë kalimin midis pyjeve të pastra sessile dhe vegjetacionit klimasonal të komuniteteve më të zakonshme të maltit dhe cerës. Ata zënë brezin e poshtëm të pyjeve sesile dhe një gamë shumë të gjerë të llojeve të ndryshme të tokës.

○ Pyjet sesile dhe të hirit të zi - Komuniteti bimor mjaft i përhapur zë terrene në l.m. nga 1000 m

○ Pyjet me sesile dhe shkoza të bardhë - Është një variant shumë i thatë i komuniteteve pyjore, i banuar nga habitate të ngrohta, me pamje nga jugu, të cekëta dhe skeletore..

○ Pyjet sessile dhe bliri - Ky komunitet pyjor shfaqet në sipërfaqe më të vogla, kryesisht zë ekspozimet jugore dhe lindore dhe arrin l.m. prej rreth 1000 m. l.m.

○ Pyjet sessile dhe shkoza - Një komunitet shumë i përfaqësuar në këtë zonë. Kryesisht

banon në habitate më të pasura me një sasi më të madhe lagështie të ekspozuar në veri.

○ Pyjet me malt dhe cera - Një bashkësi bimore që shtrihet në l.m. nga 500 deri në 900 m mbi nivelin e detit ndodh përgjatë lumenjve dhe përrenjve

○ Pyjet e ahut në rajonin e dushkut - Ndodhin në l.m. të ulët. në brezin e pyjeve të dushkut, në toka të thella dhe ekspozime veriore.

○ Pyjet malore të ahut - Komunitet pyjor shumë i përfaqësuar dhe i rëndësishëm nga pikëpamja ekonomike. Në zonat më të ulëta haset në ekspozitat veriore dhe veriperëndimore, në pjesët më të larta në përrenj, përgjatë përrenjve dhe lumenjve

○ Pyjet malore të ahut - Sipas karakteristikave ekologjiko-arbitrare, këto janë gropa më cilësore në këtë terren, të cilat ndodhen në toka të thella dhe acide në l.m. mbi 1000 m.

○ Pyjet subalpine të ahut - Zënë terrenin më të lartë në zonën tonë nga 1500-1700 m.n.v. dmth në kufirin e shpërndarjes së ahut në tokat me prodhimtari të dobët. Këto pyje janë të cilësisë së dobët (pemë të deformuara, të ulëta, granata)

Duhet theksuar se sipërfaqe të mëdha kullotash shfaqen mbi brezin e ahut subalpin, të spërkatura me barëra kullosore dhe në pjesë më të vogla me boronica dhe pasardhës të rrallë bredh.

Gjatë vëzhgimit të funksioneve të pyjeve, ai thekson se duke pasur parasysh të dhënat e përmendura më parë për mbulesën pyjore, përqindjen e origjinës pyjore (e lartë, cungishte dhe e përzier nga origjina), vlerat dhe sasinë e volumit të drurit për sipërfaqe, rritja aktuale dhe vlera të tjera. , mund të konkludohet se prodhimi i tulit të drurit, duke pasur parasysh kushtet mjedisore të listuara. Prandaj, përveç funksionit prodhues të pyjeve, të gjitha funksionet e tjera pyjore dhe të gjitha funksionet e tjera reduktohen në minimum.

Në njëzet e më shumë vitet e fundit ka pasur një degradim të ndjeshëm të pyllit, si një formacion kompleks i biogjeocenoza, dhe të tokës pyjore dhe madje edhe të mikroklimës në këtë zonë

Funksionet e pyllit janë të shumfishta. Janë burim druri dhe ushqimi, por janë edhe faktor në ruajtjen e ujit, tokës dhe ajrit dhe në të njëjtën kohë luajnë një rol të rëndësishëm në aktivitetet kulturore, sportive, rekreative, turistike dhe të tjera njerëzore.

Sipas fjalëve të menaxherit afatgjatë të ekonomatit pyjore «Ibar», inxhinieri i diplomuar i pylltarisë Milo Vukojeviq – Rivendosja e pyjeve të shkatërruara duhet të përfshijë zonat ku ka ndodhur shkatërrim i plotë (hiqni të gjithë materialin drusor), dhe pjesët ku janë ruajtur pjesët e ruajtura të pyllit, të kryeni masa të rregullta kujdesi, duke shmangur kështu prerjet e zhveshura në një zonë të madhe dhe duke siguruar një përzierje grupore të specieve të mbjella dhe të egra.

Për të kursyer fuqinë punëtore dhe për të arritur një pritje më të mirë të fidanëve, rekomandohet përgatitja e dheut me makinë, duke minuar me riparues në të gjitha terrenet që mundësojnë punën e makinës, me përjashtim të tokës skeletore ku ka mundësi erozioni. Rekomandohet përgatitja e tokës për mbjellje pranverore në vjeshtë dhe anasjelltas, në mënyrë që toka nën ndikimin e temperaturave dhe atmosferave ekstreme të copëtohet më mirë dhe të krijojë rezerva lagështie. Në këtë tokë të përgatitur, mbjellja duhet të bëhet kudo që është e mundur me makinë, ku kjo nuk është e mundur, me dorë. Për pritje më efikase dhe kujdes të mëvonshëm, përdorni fidanë të edukuar, sa më e madhe të jetë toka më e prirur ndaj barërave të këqija. Nëse përdoren specie halore, përdorni fidanë midis 30-50 centimetra, dhe nëse janë gjetherënës, lartësia mbi 60 centimetra.

Pyllëzimi i zhveshur dhe i pastër

Përtërritur mbulesën totale pyjore në përputhje me mundësitë financiare, është e nevojshme

të fillojë pyllëzimi i tokave të zhveshura dhe pastrimeve në të gjitha ato vende ku ka kushte të përshtatshme mjedisore. Rekomandimet e dhëna më parë në lidhje me restaurimin e pyjeve të shkatërruara kanë të bëjnë kryesisht me pyllëzimin e tokave të zhveshura. Edhe këtu është shumë e rëndësishme përfshirja e sipërfaqeve më të mëdha të vazhdueshme me cilësi më të mirë, veçanërisht ato në shpatet më të afërta, ku është i mundur përdorimi i mekanizimit në kultivimin dhe mbjelljen e tokës. Në zonat me tapet me bar, është e detyrueshme të grisni terrenin para mbjelljes, ku nuk duhet të keni frikë nga erozioni, pavarësisht drejtimit të brazdave, sepse ato marrin ujërat sipërfaqësore dhe e ulin në tokë, ku depërton. dhe gradualisht kullon në shtresa më të thella. Për sa i përket zgjedhjes së specieve për mbjellje, duhet të respektohen parimet që vlejné për grupet e njësive ekologjike, ku ndodhen ato të zhveshura. Shmangni krijimin e monokulturave në sipërfaqe më të mëdha. Prandaj, speciet plotësuese duhet të grupohen së bashku në speciet kryesore, duke përdorur ndryshueshmërinë mikroqelizore. Është mirë të mbillen pemë gjetherënëse (rrapi, ahu, lajthia e ariut, qershia e egër) dhe të tjera në papastërti të vogla brenda halorëve. Respektoni rregullat e mbjelljes pak më të dendur sesa gjatë rindërtimit të pyjeve të shkatërruara (pisha me dy gjilpëra përafërsisht 3000 copë / ha). Si rregull, kur kushtet e habitatit janë më të favorshme, toka është më e thellë, më e mprehtë dhe më e freskët, fidanët duhet të jenë më të mëdhenj dhe më rrallë të vendosen dhe sa më të pafavorshme të jenë kushtet, fidanët duhet të jenë më të rinj dhe të mbjellë më dendur.

Në kushte të pafavorshme edafike, toka skeletore dhe të thata, rekomandohen fidanë me petë.

Pritini filizat dhe hiqni barërat e këqija me dorë

Duke pasur parasysh se kohët e fundit në zonën tonë nuk është zbatuar asnjë masë kultivuese në kulturat e kultivuara artificialisht

dhe ato janë në gjendje të lënë pas dore, është e nevojshme që në një të ardhme të afërt t'u kushtohet vëmendje e veçantë këtyre zonave. Intensiteti i barërave të këqija lidhet drejtpërdrejt me karakteristikat ekologjike dhe prodhuese të tokës. Sa më të forta të jenë karakteristikat e prodhimit të tokës, aq më i madh është rreziku i efekteve të dëmshme të specieve barishtore dhe drunore, dhe nëse neglizhohet mirëmbajtja, në mënyrë të pashmangshme do të pengojë zhvillimin e kulturës.

Nëse kujdeset për kontrollin e barërave të këqija në kohën e duhur, ai zbatohet me shumë sukses mekanikisht. Kosirat, ose qimet e shkurtra, përdoren për të shtypur vegjetacionin konkurrues rreth fidanëve me diametër 0,7-1 m dhe për shkak të ekonomisë në pjesën tjetër të sipërfaqes, barërat e këqija dhe lastarët nuk preken, sepse nuk përfaqësojnë konkurrencë. Kjo masë mbarështimi duhet të kryhet sipas të gjitha rregullave që zbatohen për kultura të ndryshme dhe kushte të ndryshme habitati.

Rimbushja e kulturave të rritura artificialisht dhe nxitja e rinovimit të tyre natyror

Në sipërfaqet ku është bërë rindërtimi dhe pyllëzimi i tokave të zhveshura, si rregull bëhet mbushja. Me këtë masë është e nevojshme të përfshihen ato zona ku dështoi priftja, bëhet zëvendësimi i bimëve të thyera, të thara, të rritura dhe zona ku ngordhja e fidanëve shprehet në grup. Për mbushje përdoren bimë të zhvilluara dhe me rrënjë të pasura, dmth. nga kontejnerët sipas moshës afër fidanëve të mbijetuar.

Gërmimi dhe pluhurosja

Të zbatohet kjo masë pas vendosjes eventuale të kulturave të reja, me qëllim të rritjes dhe zhvillimit normal, duke iu përmbajtur udhëzimeve të nevojshme. Në aspektin gjeografik, territori i ŠU Laposavič shtrihet ndërmjet 18 ° 17 ‹dhe 18 ° 40› gjatësi lindore dhe 43 ° 00 ‹dhe 43 ° 14› gjerësi

veriore. Karakteristikat e relievit janë shumë të ndryshme. Pika më e ulët n.v. ndodhet në bashkimin e lumit Vraçarska dhe Ibrit, dhe më i larti është në Pançiqev vrh në 2017 metra. Krahas kësaj lartësie duhet përmendur edhe "Musinac" në 1725 m mbi nivelin e detit; Pilatovicë 1703 m.n.v. etj. Brezi i ngushtë i fushës ndodhet mu në bregun e majtë të lumit Ibër. Vëzhguar në tërësi, terreni është jashtëzakonisht kodrinor, i kryqëzuar nga përrenj dhe përrenj. Për sa i përket pjerrësisë, zakonisht është mesatarisht e pjerrët, dhe ka edhe një terren pak të pjerrët.

Kushtet hidrografike - Lumi Ibër si potencial kryesor lumor në këtë zonë i përket pellgut të Detit të Zi. Lumenjtë që derdhen në Ibër nga ana e Kopaonikut dhe që kanë sasi të konsiderueshme uji gjatë gjithë vitit janë: Bistrička, Dresnka, Tvrđanska, Laposavska, Dobravska, Ceranjska e të tjerë. Këta lumenj marrin ujë nga burime të shumta dhe përrenj pyjorë. Sasitë më të mëdha të ujit janë të kuptueshme gjatë muajve të pranverës kur bora shkrihet. Pasuria ujore kushtëzohet nga përbërja gjeologjike e terrenit si dhe nga regjimi i favorshëm i reshjeve, të cilat do të trajtohen në tekstin e mëposhtëm

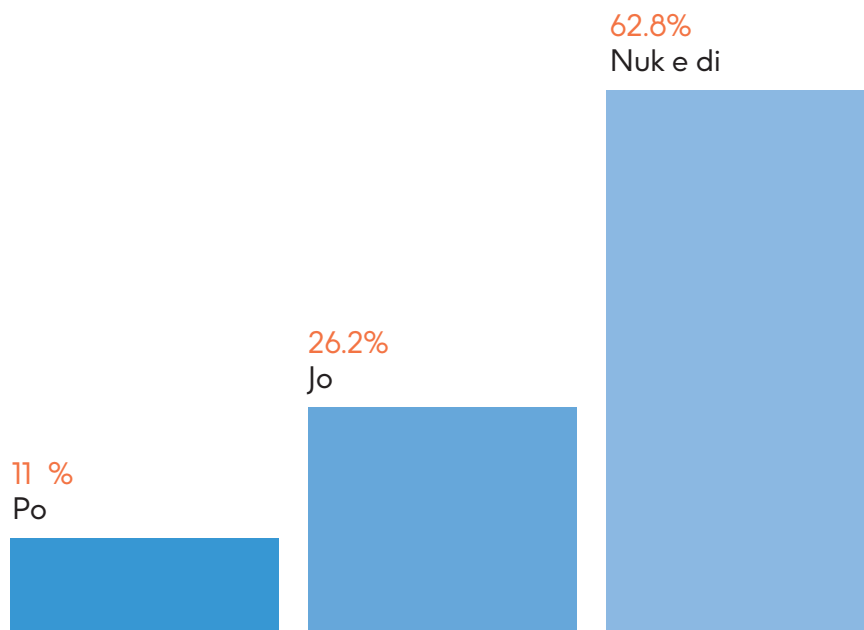
Kushtet gjeologjike - Deri më tani nuk janë kryer hulumtime të detajuara gjeologjike në fushën e menaxhimit të pyjeve në zonën e Shkollës Fillore Laposaviq, kështu që janë shfrytëzuar disa të dhëna nga literatura nga hapësira e gjerë. Sipas të dhënave të J. Cvijiqit, pjesa qendrore e masivit të Kopaonikut është e përbërë nga graniti. Në skajet e kësaj bërthame vjen një brez rreshpesh metamorfikë kontaktues, të përcaktuar si lloje të ndryshme kornitesh. Mbi këtë mbështjellës të bërthamës qendrore të granitit, serpentina është depozituar pothuajse në të gjitha anët, dhe masa të theksuara të serpentinës janë veçanërisht të dukshme drejt grykës së lumit Ibër. Përveç serpentinës, ka edhe shkëmbinj të tjerë, si rreshpe metamorfike, rreshpe kristalore, riolite etj. Sipas hartës gjeologjike në shkallën R 1: 500000, bazën gjeologjike në këtë terren e përbëjnë adenziti, rioliti, daciti (dhe tufat e

Qëndrimet e qytetarëve

Pyetjet e hulumtimit sasior janë konceptuar në atë mënyrë që nga njëra anë tregojnë se sa qytetarët janë të vetëdijshëm për aktivitetet e autoriteteve kompetente për mbrojtjen e

mjedisit dhe nga ana tjetër tregon dëshirën e qytetarëve për të marrë pjesë në ruajtjen e një mjedisi të shëndetshëm dhe përvojat e tyre në vende.

O Grafiku 1. A ka komuna juaj një Strategji Mjedisore apo Plan Lokal të Veprimit për Mjedisin?

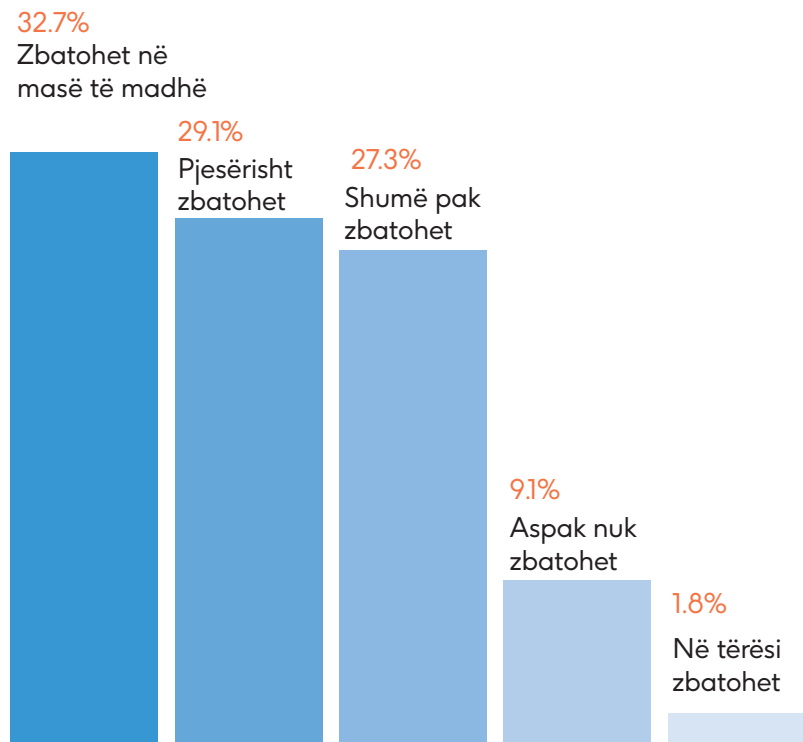
Pyetje: A ka komuna juaj një Strategji të miratuar për Mjedisin apo Plan Lokal të Veprimit për Mjedisin (PLVM)? na tregon se sa njohin qytetarët për ekzistimin e dokumenteve strategjike për ruajtjen dhe mbrojtjen e mjedisit. Siç shihet nga bashkëngjitja, shumica e të anketuarve, gjegjësisht 62.8% nuk e dinë, ndërsa njëmbëdhjetë për qind mendojnë se kanë dhe 26.2% mendojnë se jo. Këtu vlen të theksohet se një pjesë e madhe e qytetarëve nuk e dinë se në kuadër të administratës komunale ekzistojnë shërbime

apo departamente kompetente që merren me mbrojtjen e mjedisit dhe nuk ka njohuri për aktet e nevojshme që duhet të miratojnë vendimmarrësit. Fakti që në veri të Kosovës asnjë nga 4 komunat nuk ka miratuar një PLVM aktiv apo dokument tjetër strategjik që rregullon mbrojtjen e mjedisit, gjegjësisht komunat e Zveçanit dhe Leposaviqit kishin miratuar një PLVM të skaduar dhe Mitrovica e Veriut dhe Zubin Potoku nuk e kanë hartuar kurrë dokumentin, se mbrojtja e mjedisit nuk ishte ndër prioritetet e vendimmarrësve në

këto komuna. Situata është e ngjashme me komunat jugore me shumicë serbe. Vlen të theksohet se mungesa e dokumenteve strategjike në fushën e mbrojtjes së mjedisit është një pengesë, pra skualifikon në të shumtën e rasteve mundësinë e bashkisë për

të aplikuar për projekte që kanë të bëjnë me mbrojtjen e mjedisit, duke qenë se dokumentet strategjike në të cilat referohet aplikanti.⁸

O Grafiku 2. Nëse komuna juaj ka miratuar një dokument strategjik / PLVM, vlerësoni zbatimin e planit të veprimit deri më tani, sa aktivitete janë zbatuar në praktikë?

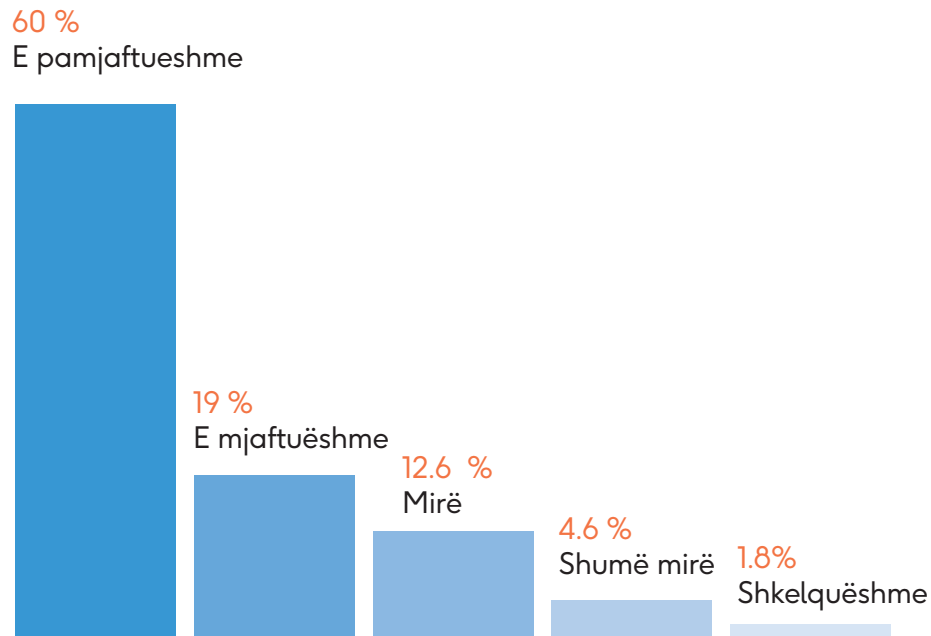

Siç shihet nga pasqyra e bashkangjitur, qytetarët vlerësojnë zbatimin e aktiviteteve të parapara me PLVM apo dokument tjetër strategjik në praktikë në atë mënyrë që një përqindje shumë e vogël (1.8%) mendojnë se aktivitetet nuk janë realizuar fare, 27.3% besojnë se aktivitetet është kryer shumë pak, 29% e të anketuarve besojnë se aktivitetet

kryhen pjesërisht 32% besojnë se aktivitetet kryhen në masë më të madhe, ndërsa 9.1% besojnë se aktivitetet kryhen në tërësi. Duhet theksuar se në këtë pyetje janë përgjigjur vetëm 55 pjesëmarrës, gjegjësisht 11% e mustres të plotë se komunat kanë dokumente strategjike.

⁸ Informatat e marra nga intervistat me këshilltarin e kryetarit të Zveçanit dhe të konfirmuara përmes fokus grupeve dhe intervistave të tjera të thelluara.

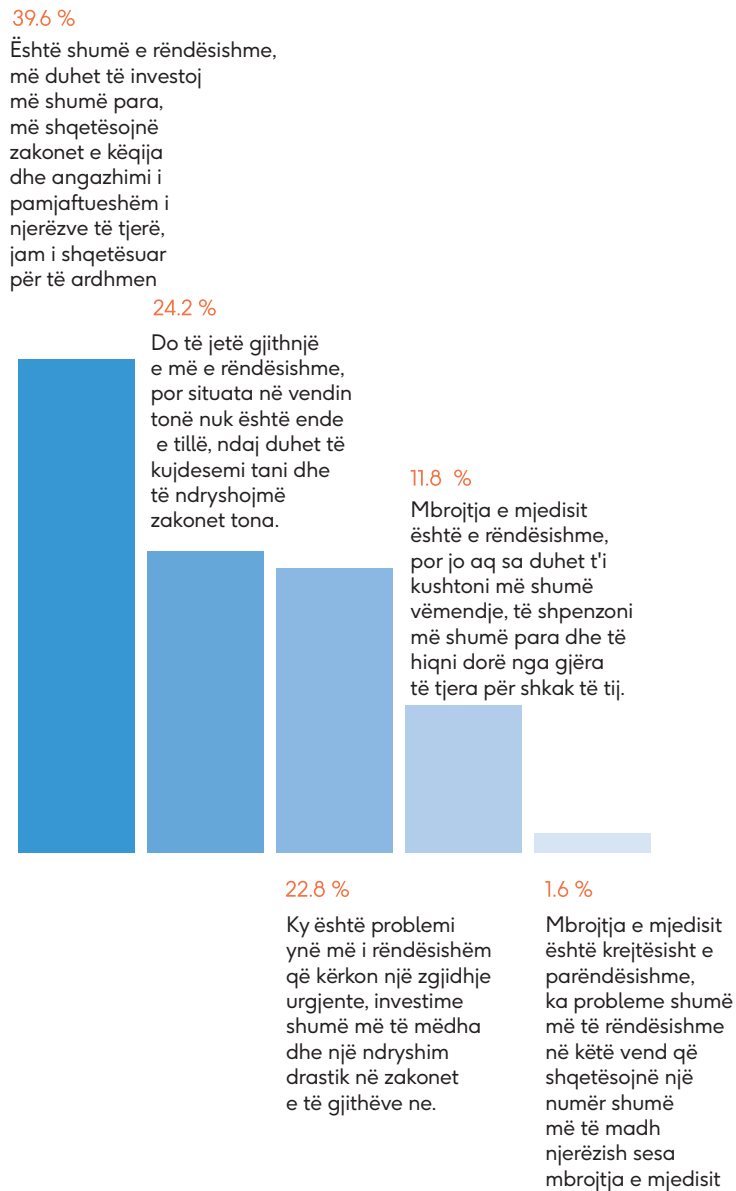
O Grafiku 3. Vlerësoni angazhimin e komunës suaj ndaj mjedisit

Kur bëhet fjalë për vlerësimin e angazhimit të komunës në fushën e mbrojtjes së mjedisit, numri më i madh i qytetarëve të anketuar, 62% e tyre besojnë se komunat nuk janë të përkushtuara sa duhet. Ky mendim mbështetet nga gjetjet e fokus grupeve ku është identifikuar shprehja më e përsëritur “deponia e mbeturinave në çdo hap”, e cila tregon një numër të madh të deponive ilegale pothuajse në çdo komunë të Kosovës. Kjo është shumë e theksuar në veri të Kosovës, veçanërisht në komunën e Zveçanit dhe të Mitrovicës Veriore, por edhe sasi të mëdha të mbeturinave që individët zbarkojnë në burimet natyrore siç janë brigjet e liqenit të Gazivodës, që tregon mungesë të strategjisë për menaxhimin e mbeturinave. apo moszbatimi i tij pothuajse në të gjitha bashkitë. 19% e të anketuarve mendojnë se komunat janë mjaft të përkushtuara për ruajtjen e mjedisit, 12.6 të anketuar mendojnë mirë, 4.6 të anketuar mendojnë shumë mirë dhe vetëm

1.8 për qind mendojnë se është e shkëlqyer. Ky prezantim tregon qartë nevojën për përfshirje më të madhe të komunave në fushën e mbrojtjes së mjedisit, por edhe përfshirje më të madhe të qytetarëve në proceset e planifikimit dhe vendimmarrjes për çështje të rëndësishme mjedisore. shumica e komunave nuk kanë dokumente të plota ose nuk kanë të miratuara strategjike që rregullojnë mjedisin, gjë që është përgjegjësi e ligjvënësve në nivel lokal ose kuvendit komunal.

O Grafiku 4. Sa e rëndësishme është mbrojtja e mjedisit për ju personalisht dhe nëse e konsideroni mbrojtjen e mjedisit prioritetin tuaj personal?

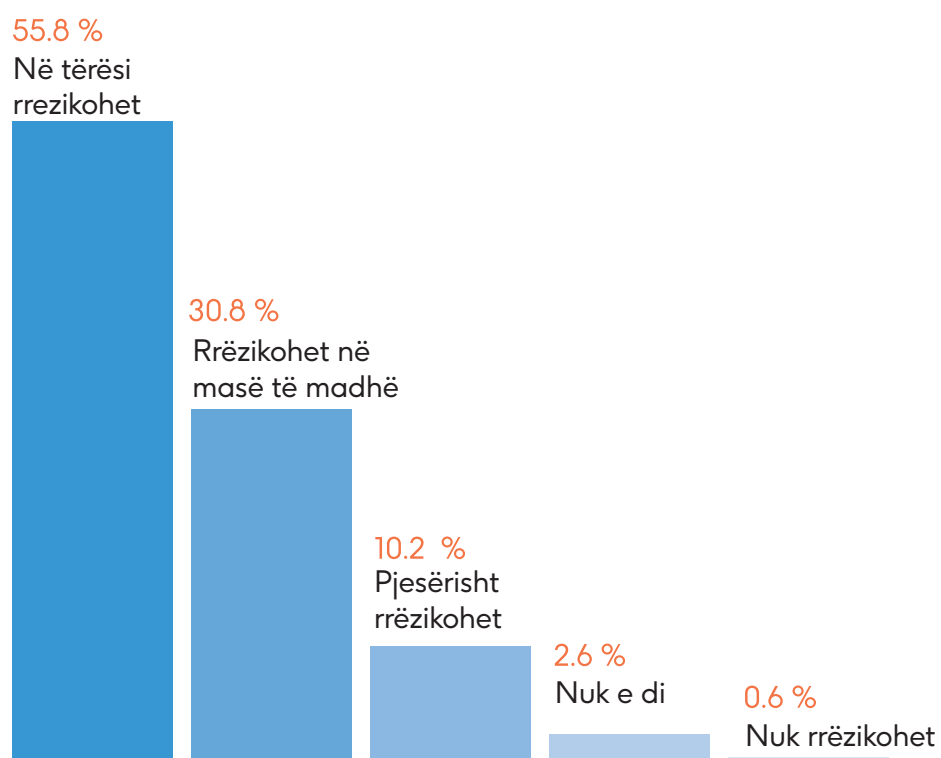
Se sa e rëndësishme është mbrojtja e mjedisit dhe sa qytetarët e konsiderojnë atë si prioritet të tyre, tregohet më së miri në pasqyrën e mëposhtme ku vetëm 1.6% mendojnë se nuk është e rëndësishme sepse ka probleme më të mëdha, 11.8% mendojnë se është e rëndësishme por që nuk duhet t'i kushtohet më shumë vëmendje. apo paratë në kurriz të gjërave të tjera, 24.2 mendon se do të jetë gjithnjë e më e rëndësishme dhe se zakonet duhet të harmonizohen, 39.6% mendojnë se

është shumë e rëndësishme që të investohen më shumë fonde dhe se shqetësohen nga përpjekjet e pamjaftueshme, ndërsa 24.2 mendon se është problemi ynë më i rëndësishëm që kërkon zgjidhje urgjente përmes investimeve më të mëdha dhe ndryshimit të zakoneve të të gjithë shoqërisë. Nga sa u tregua, shihet se ndërgjegjësimi i qytetarëve për rëndësinë e mjedisit është në një nivel mjaft të kënaqshëm. Në anën tjetër, fakti që Banka Botërore e rendit Kosovën në

mesin e vendeve të varfra dhe se të ardhurat mesatare dhe ato mediatike në Kosovë nuk mjaftojnë për një jetë normale, por kërkohen disa financa shtesë, e vendos çështjen e mbijetesës fizike në shkallën prioritare. Një reagim normal i shkaktuar nga dëshira për të

mbijetuar. Nga ana tjetër, në terma afatgjatë, rezultatet tregojnë se qytetarët janë të vetëdijshëm se mbrojtja e mjedisit është faktori më i rëndësishëm në ruajtjen e kushteve për mbijetesë dhe se duhet të ndërhyjmë mjaft shpejt në drejtim të ruajtjes së tij.

O Grafiku 5. Sipas jush, sa e rrezikon mjedisin... - Sjellja e paskrupullt e qytetarëve

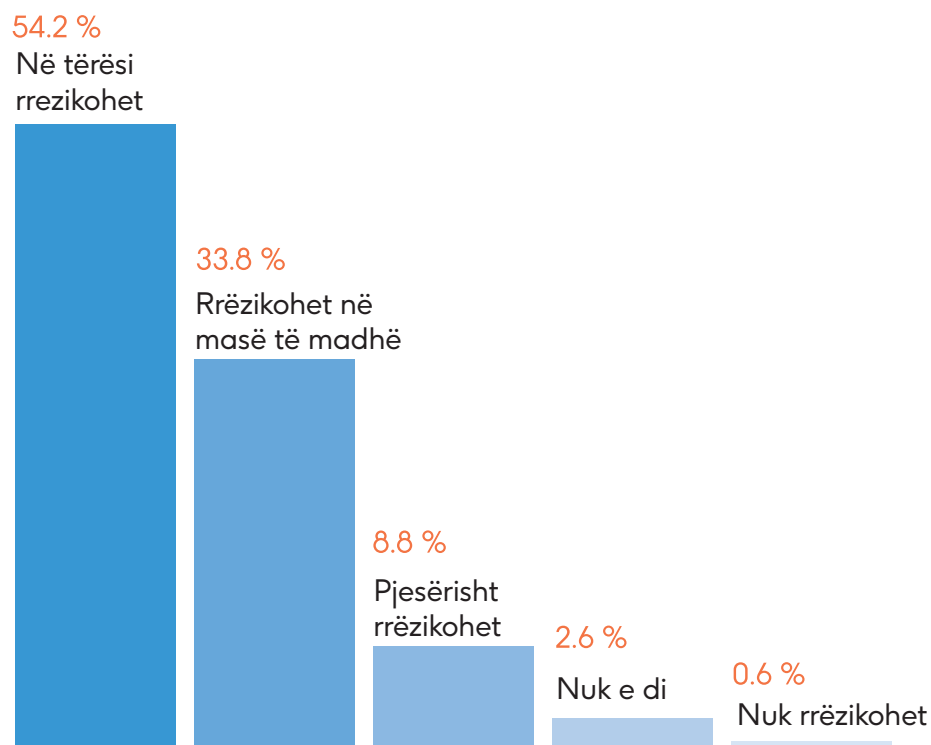
Në këtë rishikim, ne shohim qëndrimet e qytetarëve për masën në të cilën sjellja e pamatur e qytetarëve ndikon në kërcënimin ndaj mjedisit. Një numër shumë i vogël prej vetëm 0.6% besojnë se sjellja e paskrupullt e njerëzve nuk ndikon në cilësinë e mjedisit, pra nuk e rrezikon atë. 10.2% e të anketuarve mendojnë se është pjesërisht e rrezikuar, ndërsa 30.8% mendojnë se e kërcënon në masë më të madhe. Një shumicë prej 55% e të anketuarve mendojnë se sjellja e paskrupullt e qytetarëve e rrezikon plotësisht mjedisin, ndërsa 2.6% nuk e dinin përgjigjen e kësaj

pyetjeje. Përfundimi që nxirret nga përgjigja e marrë në këtë mënyrë është se qytetarët e njohin trajtimin e tyre të paskrupullt ndaj mjedisit si një nga shkaqet kryesore të rrezikimit të tij. Këtu duhet përmendur edhe fakti se faktori njerëzor, me përjashtim të fatkeqësive natyrore, është faktori më i rëndësishëm që rrezikon mjedisin. Ai shfaqet në planifikimin dhe realizimin e të gjitha ngjarjeve, si të prodhimit ashtu edhe të të tjerave që ndikojnë drejtpërdrejt ose tërthorazi në cilësinë e mjedisit jetësor. Duhet theksuar se nga depozitimi i paligjshëm i mbetjeve

komunale që individët i depozitojnë në vende të ndryshme deri te deponitë industriale të planifikuara dhe të pakultivuara në mënyrë joadekuate, angazhimi joadekuat dhe i pakontrolluar në lloje të ndryshme prodhimi,

shpyllëzimi i pakontrolluar dhe gjenocidal, të gjitha janë rezultat i sjelljes njerëzore. faktorët më kritikë që shkatërrojnë një mjedis të shëndetshëm jetese.

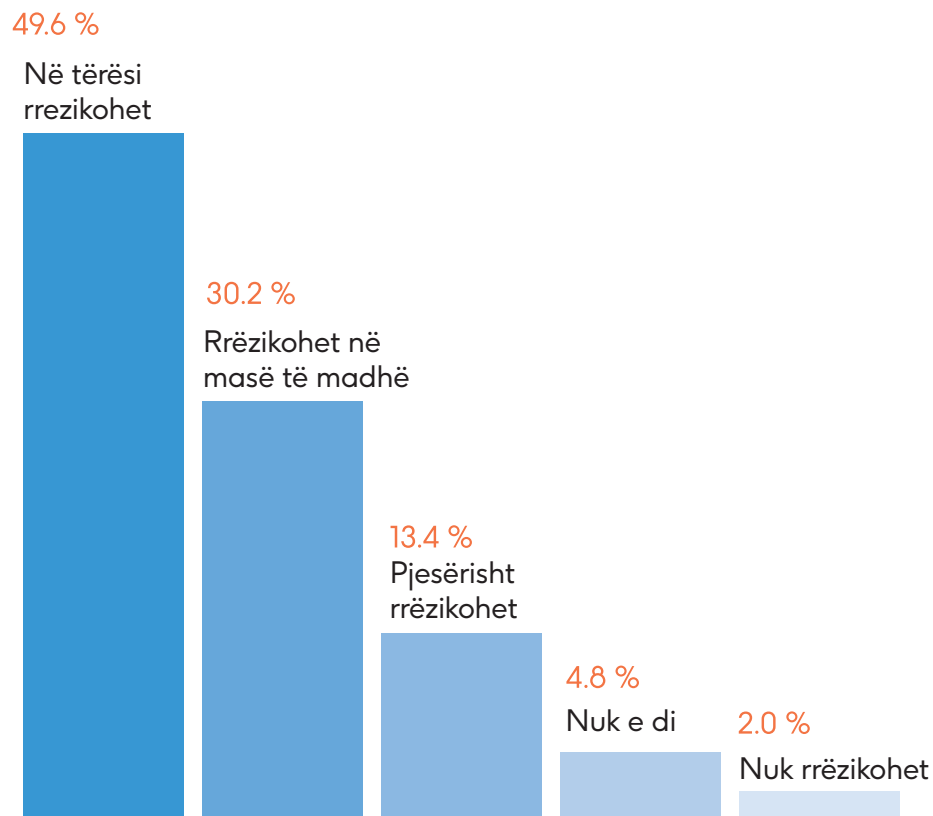
O Grafiku 6. Mosndëshkimi i subjekteve që rrezikojnë mjedisin

Nga diagrami i paraqitur shihet qëndrimi i qytetarëve ndaj politikave penale në fushën e mbrojtjes së mjedisit, kështu që shumica e të anketuarve mendojnë se 54.2% mendojnë se mungesa e politikës penale apo mosndëshkimi për subjektet që rrezikojnë mjedisin e rrezikon plotësisht mjedisin. 33.8% mendojnë se kërcënon në masë të madhe, 8.8% janë të mendimit se është lematikisht e rrezikshme, 2.6% e tyre nuk e dinë dhe në fund vetëm 0.6% mendojnë se

mospagesa e gjobave nuk rrezikon gjendjen e përgjithshme të Mjedisit. Nëse krahasojmë ndikimin e politikës penale në sfera të tjera, për shembull në sferën e trafikut, do të vërehet se kundërvajtjet zvogëlohen në raport me numrin dhe masën e gjobave të shqiptuara. Këtë mendim e ndajnë edhe pjesëmarrësit në intervista dhe konkluzioni i shumicës së fokus grupeve që janë organizuar si pjesë e këtij hulumtimi.

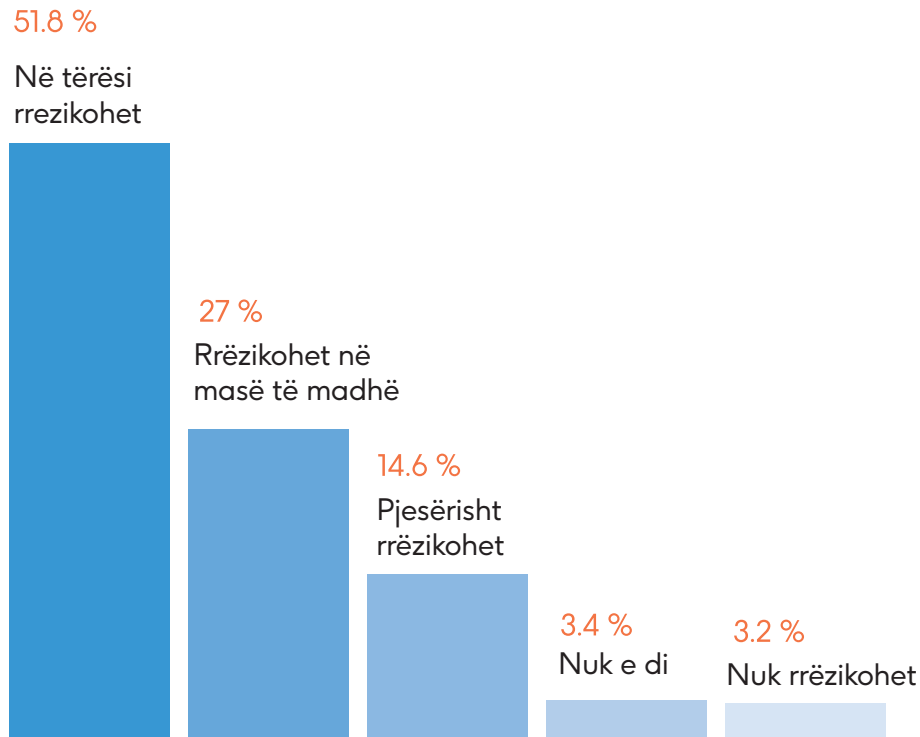
O Grafiku 7. Mungesa e burimeve logjistike dhe buxhetore për ruajtjen e një mjedisi të shëndetshëm

2% e të anketuarve mendojnë se mungesa e financave, gjegjësisht burimeve logjistike dhe buxhetore për ruajtjen e mjedisit nuk e rrezikon vetë mjedisin, 4.8% nuk e dinë, 13.4% mendojnë se është pjesërisht e rrezikuar dhe se është e rrezikuar në masë më të madhe është 30.2% e të anketuarve dhe 49.6% e të anketuarve besojnë se është plotësisht e rrezikuar. Nëpërmjet hulumtimit të literaturës në dispozicion, por edhe përmes intervistave të thelluara dhe grupeve të fokusit, ne pranojmë se buxheti i ndarë për nevojat mjedisore dhe mjedisore është simbolik, por edhe se projektet që kanë të bëjnë me mjedisin dhe ruajtjen e tij kërkojnë ndarje më të mëdha. Rikuperimi i landfilleve industriale, të cilat janë një nga ndotësit më

të rëndë të mjedisit, kërkon fonde të mëdha të paarrtshme për bashkitë. Rregullimi i një deponie të mbeturinave komunale kërkon gjithashtu fonde të mëdha si dhe ndërhyrje në fushën e pylltarisë. Buxhetet komunale janë shumë të vogla, kështu që shumatat e kërkuara nga disa ndërhyrje tejkalojnë buxhetet e plota komunale. Problemi është mungesa e mbështetjes logjistike, ajo është më e dukshme në fushën e deponive industriale sepse pothuajse të gjitha punimet në to kërkojnë pjesëmarrjen dhe miratimin e RMHK Trepça. Për më tepër, nëse do të kishte pasur bashkëpunim me RMHK Trepça, çështja e pronësisë së saj do të ishte pengesa e parë, tani për tani, e pakapërcyeshme.

O Grafiku 8. Mungesa e interesimit të institucioneve vendore dhe qendrore për përmbushjen e detyrimeve të tyre ligjore

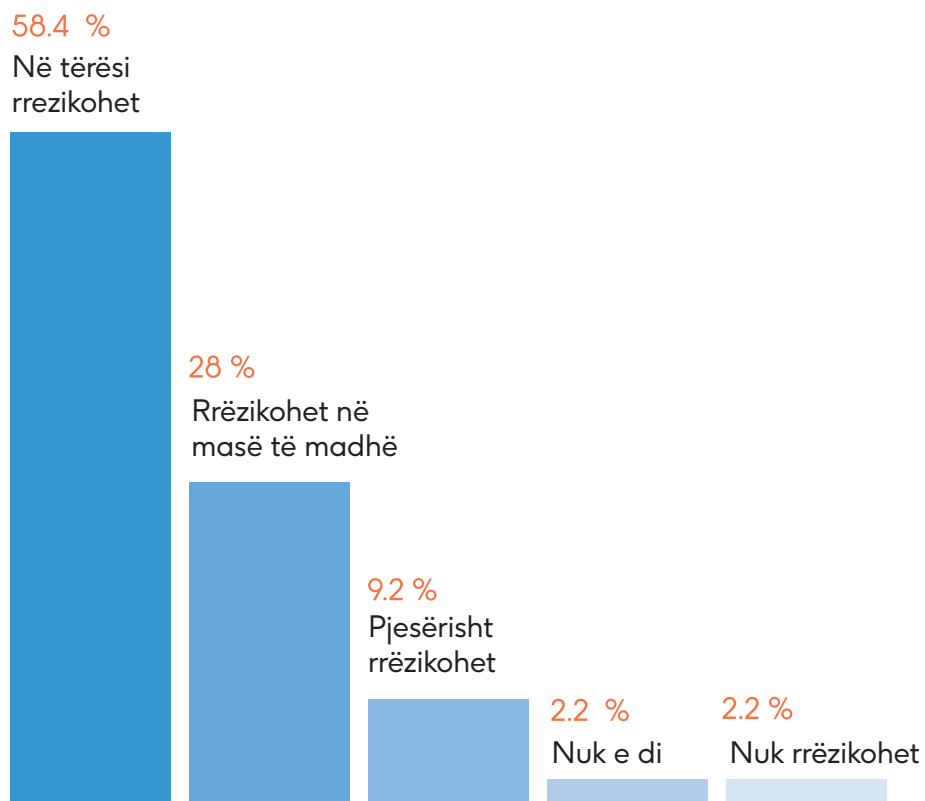

Kur bëhet fjalë për interesin e autoriteteve vendore apo qendrore për përmbushjen e detyrimeve të tyre ligjore, që përfshijnë mbrojtjen e mjedisit, dhe shkallën në të cilën mosinteresimi i tyre rrezikon mjedisin, shumica e të anketuarve, 51.8%, mendojnë se është tërësisht e rrezikuar. 27% e konsiderojnë atë të rrezikshëm në masë më të madhe, 14.6% e të anketuarve besojnë se kërcënon pjesërisht 3.4% e të anketuarve besojnë se nuk rrezikon dhe 3.2% e të anketuarve nuk e dinë përgjigjen.

Këtu përsëri po flasim për faktorin apo mosveprimin njerëzor. Përfaqësues të pushtetit vendor, me të cilët janë zhvilluar

intervistat, mendojnë se ka interes, por mungesa e fondeve buxhetore dhe financimi i projekteve i kufizon ata në angazhimin e tyre ndaj mjedisit. Nga ana tjetër, mendimi i shumicës së të anketuarve përkon me mendimin e ekspertëve të mjedisit, të cilët besojnë se ka shumë pak hapësirë për korrupsion në mjedis dhe duke qenë se nuk është një aktivitet fitimprurës në aspektin financiar, si i tillë kjo fushë është. jo interesante për vendimmarrësit.për këtë fushë dukshëm më pak se për fushat e tjera.

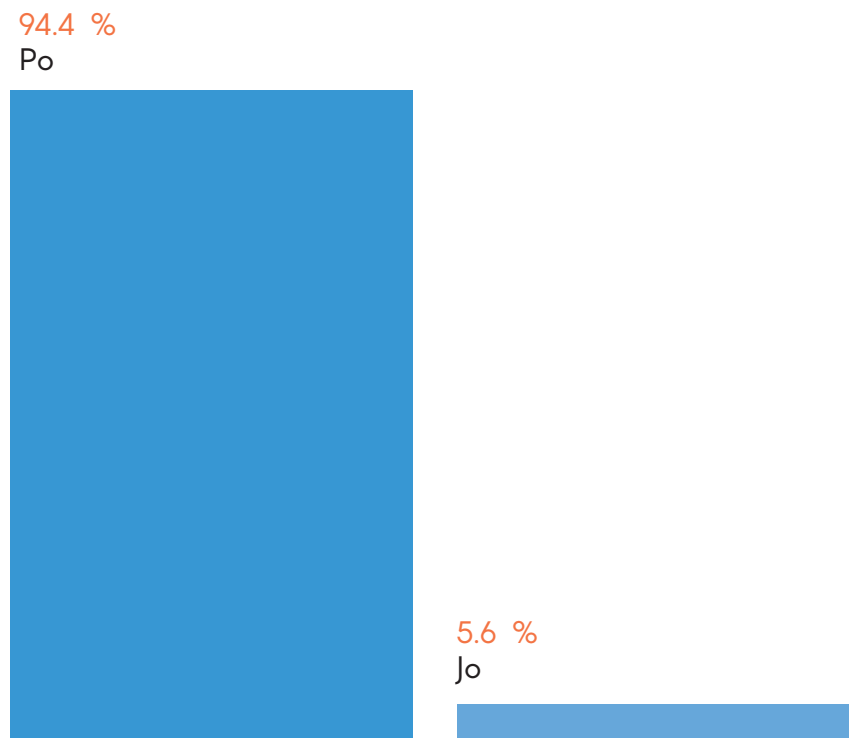
Grafiku 9. Vetëdija e pamjaftueshme për rëndësinë e mjedisit

Në pyetjen nëse vetëdija e pazhvilluar për rëndësinë e mjedisit e rrezikon vetë mjedisin, 58.4% e të anketuarve kërcënojnë se do ta rrezikojnë plotësisht atë, 28% e kërcënojnë në një masë më të madhe, 9.2% e të anketuarve mendojnë se është pjesërisht e rrezikuar nga 2.2% të anketuarve konsideron se nuk rrezikon, ndërsa 2.2% e të anketuarve nuk e dinë përgjigjen e kësaj pyetjeje. Në biseda me institucionet kompetente, gjë që vërtetohet nga biseda me nënkryetaren e Mitrovicës së Veriut, znj. Adriana Hoxhiq, një nga problemet më të mëdha për ruajtjen e higjienës në mjedisin e qytetit është vetëdija e pazhvilluar e qytetarëve. Siç theksohet në shumë ndërtesa banimi që kanë hyrje nga

të dyja anët, pjesa e pasme e ndërtesës është pothuajse rregullisht e mbushur me mbeturina.

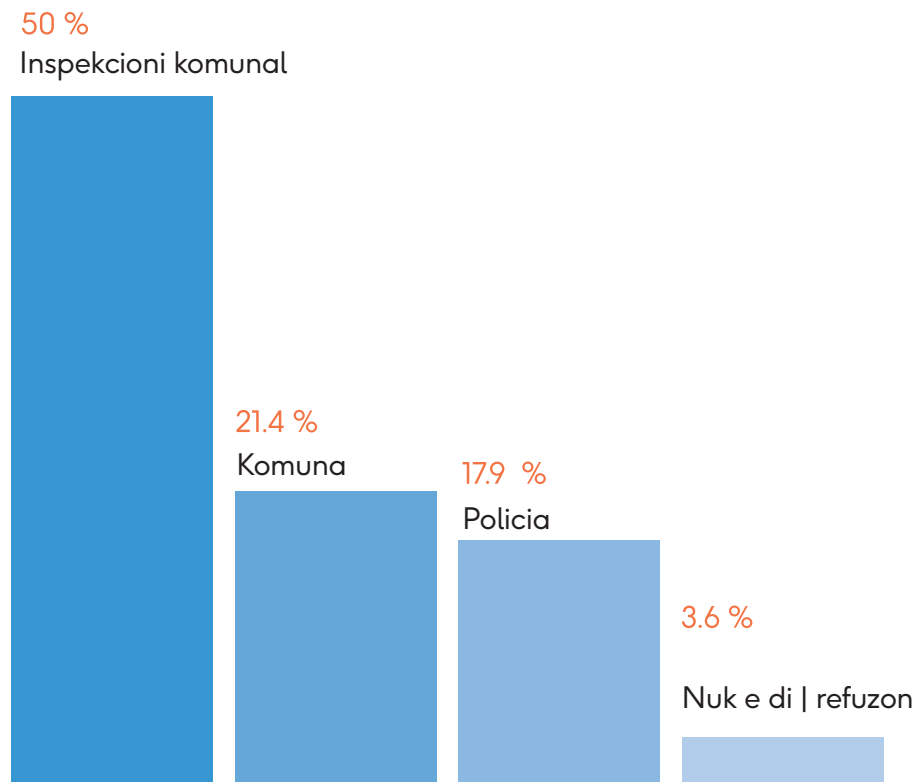
O Grafiku 10. A keni raportuar ndonjëherë ndonjë kërcënim mjedisor tek ndonjë nga institucionet kompetente?

Kur bëhet fjalë për rrezikimin e mjedisit dhe ndërhyrjen për të njëjtin kërcënim, ka një kontradiktë të madhe. Nga anketa shihet se rreth 95% e të anketuarve nuk kanë raportuar asnjë rast të rrezikimit të mjedisit, edhe pse ato janë pothuajse një dukuri e përditshme. Vetëm 5.6% e të anketuarve ose 28 prej tyre raportuan një lloj kërcënimi mjedisor. Kjo dukuri shpjegohet përmes fokus grupeve si pasojë e besimit shumë të ulët të banorëve të zyrtarët qeveritarë dhe autoritetet kompetente, në mënyrë që, përveç rasteve kur bëhet fjalë për fatkeqësitë natyrore në aspektin e zjarreve, përmytjeve apo rrëshqitjeve të dheut, të

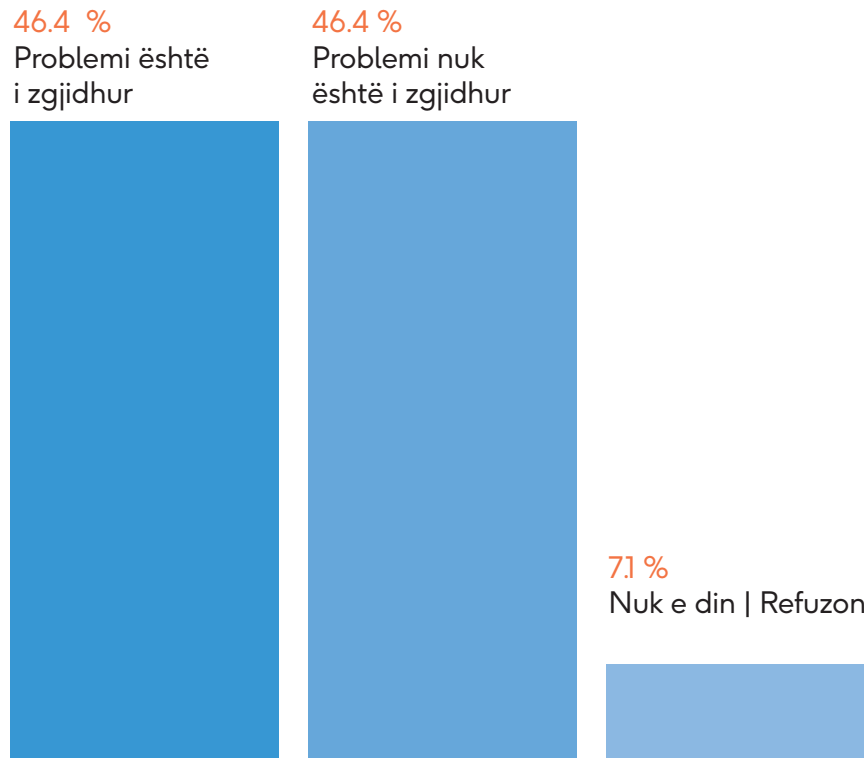
bindur se aplikimi i tyre nuk do të ndryshojë situatën në terren, duhet të ndërmarrin hapa në drejtim të raportimit të kërcënimeve mjedisore.

Grafiku 11. Nëse po, kujt ia raportuat problemin së pari?

Nga numri i përgjithshëm që e kanë raportuar rastin në organet kompetente, 50% e të anketuarve, gjegjësisht 14 nga 28 të cilët e kanë raportuar rastin në inspeksion komunal, që tregon raportin e deponive

kryesisht ilegale, 21.4% janë raportuar në komunë, ndërsa 17.9% raportuan në polici. 3.6% refuzojnë të përgjigjen se cila pranverë raportuan se rrezikonte mjedisin

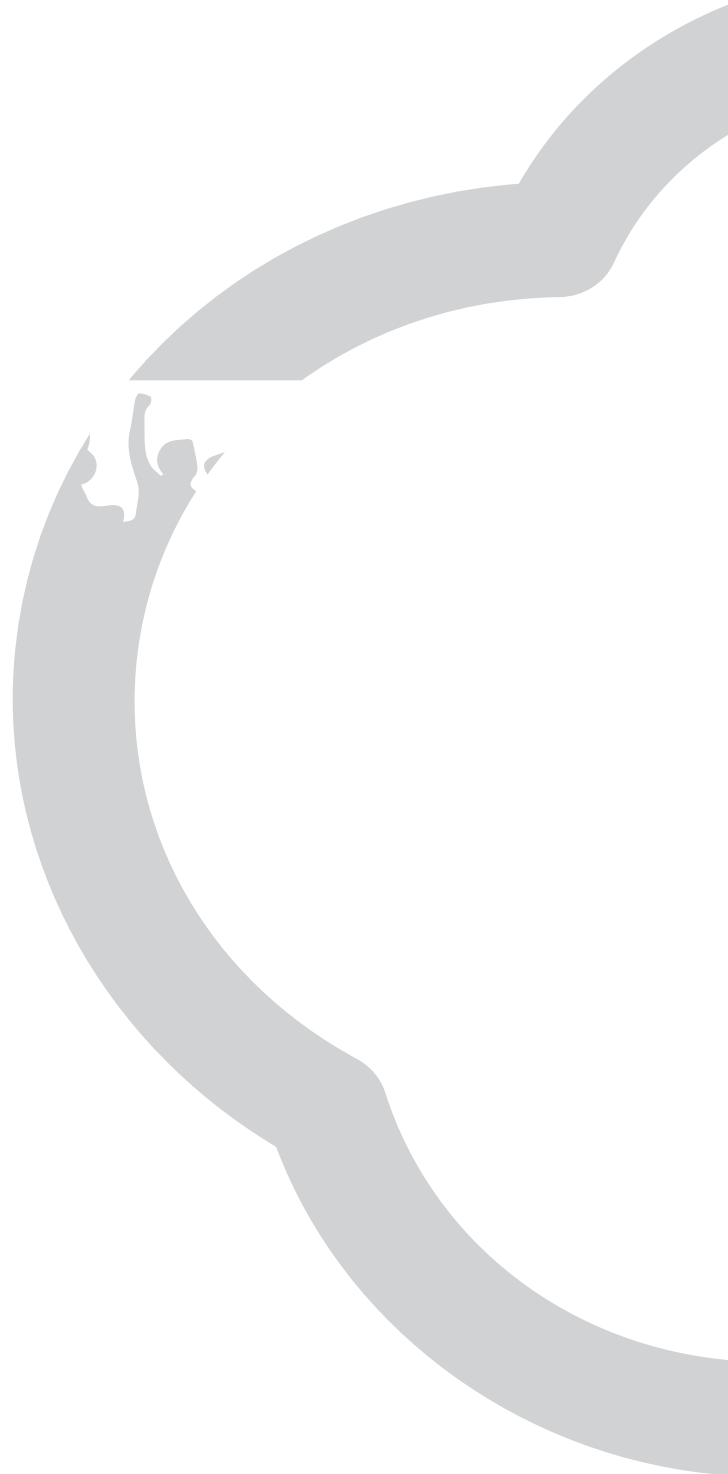
O Grafiku 12. Çfarë përgjigje keni marrë pas aplikimit / A është zgjidhur problemi?

Sa i përket zgjidhjes së problemit të raportuar, 7.1% ose dy të anketuar refuzojnë të deklarojnë nëse problemi është zgjidhur apo jo, 46.4% ose 13 nga 28 të anketuarit që kanë raportuar

rastin pohojnë se problemi është rivendosur ndërsa 46.4% ose 13 jashtë. Nga gjithsej 28 të anketuar të cilët kanë raportuar rastin, ata pohojnë se problemi nuk është zgjidhur.

Gjetjet kyçe

- Modeli aktual i mbrojtjes së mjedisit në komunat e Zveçanit, Mitrovicës së Veriut, Leposaviqit dhe Zubin Potokut është pothuajse jofunksional.
- Menaxhimi joprofesional dhe joadekuat i mbetjeve mjekësore është një tjetër në serinë e rreziqeve të shkaktuara nga mosveprimi njerëzor.
- Deponia rajonale Savina Stena është një zgjidhje që do ta zgjidhë problemin e mbetjeve komunale për një kohë
- Komunat nuk kanë dokumente strategjike që rregullojnë fushën e mbrojtjes së mjedisit apo PVLM të miratuara, të cilat do të jenë pengesë në aplikimin për projekte që kanë të bëjnë me mbrojtjen e mjedisit.
- Numri i deponive ilegale në komunat e veriut, menaxhimi joadekuat i mbeturinave dhe sjellja e paskrupullt e qytetarëve janë shkaktarët kryesorë të këtyre deponive.
- Pyjet e shkatërruara në veri të Kosovës për shkak të mungesës së mekanizmave efektivë të prerjeve dhe kontrollit të pyllëzimit
- Fondet buxhetore të destinuara për mbrojtjen e mjedisit janë të pamjaftueshme për të plotësuar nevojat themelore
- Mbetjet industriale janë kërcënimi më i madh për ekosistemin dhe zgjidhja e tyre kërkon një qasje komplekse duke përfshirë Trepçën dhe angazhimin ndërkombëtar duke marrë parasysh çështjet e pazgjidhura të pronësisë
- Mungesa e mekanizmave ligjorë për parandalimin e ndotjes dhe eliminimin e pasojave të ndotjes ekzistuese
- Edhe pse ka një ndërgjegjësim të qytetarëve për rëndësinë e mjedisit, nuk tregohet kujdes për ruajtjen e tij

Propozimet kyçe

- OO Miratimi i dokumenteve strategjike dhe PVLM si bazë për marrjen e masave në fushën e mbrojtjes së mjedisit dhe rritjen e mundësisë për aplikim për projekte mjedisore
- OO Përfshirja e nivelit qendror dhe komunitetit ndërkombëtar në zgjidhjen dhe rikultivimin e deponive industriale
- OO Puna për ripyllëzimin e zonave pyjore të shkatërruara dhe përfshirja e ekspertëve në këtë punë
- OO Miratimi i rregulloreve ligjore për sjelljen e qytetarëve dhe personave juridikë në drejtim të parandalimit të kërcënimeve mjedisore dhe zbatimi i tyre në praktikë.
- OO Rritja e buxhetit për ndërhyrjet mjedisore, bashkëpunimi i ngushtë me autoritetet qendrore dhe donatorët ndërkombëtarë
- OO Nisni një fushatë për të rritur ndërgjegjësimin për dëmtimin e deponive të paligjshme për mbetjet komunale për ekosistemin
- OO Përfshirja e publikut profesional dhe organizatave të shoqërisë civile në zgjidhjen e problemeve mjedisore
- OO Puna për edukimin e fermerëve për kultivimin dhe llojet e bimëve që mund të kultivohen në tokë të kontaminuar
- OO Përfshirja e qytetarëve në proceset e marrjes dhe zbatimit të vendimeve në lidhje me mbrojtjen e mjedisit

Konkludimi

Nga rishikimi i gjendjes së mjedisit në komunat në veri të Kosovës, Zveçan, Zubin Potok, Mitrovicë Veriore dhe Leposaviq, konstatojmë se modeli mjedisor në këto komuna nuk është i definuar dhe se sistemet e mbrojtjes së mjedisit janë jofunksionale dhe mekanizmat e përfshirë. Mungesa e qartë e mekanizmave të kontrollit dhe politikave penale është evidente dhe ka shkaktuar pasoja pothuajse të pariparueshme si për fondin pyjor në veri të Kosovës ashtu edhe për ekosistemet në këto komuna. Situata aktuale në këto komuna kërkon ndërhyrje urgjente, në radhë të parë në drejtim të gjetjes së modeleve funksionale për secilën komunë individualisht, duke marrë parasysh specifikat e tyre natyrore dhe nevojat sociale. Është i domosdoshëm zhvillimi dhe miratimi i akteve normative në kuadër të LEAPA dhe dokumenteve strategjike, si dhe ngritja e kapaciteteve profesionale të stafit në fushën e mbrojtjes së mjedisit. Vështirë për t'u zgjidhur problemi janë deponitë industriale, të cilat përveç burimeve të mëdha financiare kërkojnë edhe angazhimin e faktorëve politikë për marrjen e disa lejeve dhe zgjidhjen e çështjeve të pronësisë që mund të lindin në procesin e zgjidhjes së këtij problemi.

Si pjesë e veçantë duhet vënë në dukje "ndërgjegjësimi i lartë për rëndësinë e mjedisit", i cili edhe pse hulumtimet tregojnë se ai është mjaft i lartë, mohon gjendjen faktike për sa i përket një numri të madh të deponive ilegale si në zonat rurale ashtu edhe ato urbane. Këto deponi janë krijuar si pasojë e drejtpërdrejtë e veprimeve të paskrupullta të qytetarëve, gjegjësisht mungesës së vetëdijes mjedisore. Është e nevojshme të kryhet një aksion gjithëpërfshirës sensibilizues duke i njohur qytetarët me rreziqet që lindin në rastet kur gjendja e mjedisit priset dhe përfshirja e tyre në proceset që lidhen me ruajtjen e tij.

Bibliografi

Kosovo National Forst Inventoty 2012 <https://nfg.no/wp-content/uploads/2019/01/Kosovo-National-Forest-Inventory-2012.pdf>

Pyjet në Kosovë, një thesar në zhdukje http://www.lokalnirazvoj.org/upload/Publication/Documents/2016_12/Sume_na_Kosovu_bogatstvo_koje_nestaje.pdf

Ndikimi i Trepçës në ndotjen e propozimit të masave mbrojtëse të lbrit, prof. dr. Milan Baraq

Implementation the environmental protection system in the territory of the Kosovska Mitrovica and Zvecan municipalities, Gordana Milentijevic, Jelena Djokic

REPORT OF THE UNITED NATIONS CONFERENCE ON ENVIRONMENT AND DEVELOPMENT* https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_CONF.151_26_Vol.I_Declaration.pdf

Strategjia e Kosovës për Mbrojtjen e Mjedisit (skmm) 2011- 2020

Plani Kombëtar i Veprimet për Mbrojtjen e Mjedisit (Plani i Veprimet)2011- 2015.

Ligji për Zonat e Veçanta të Mbrojtura nr 03/L-039,

Ligji për Mbrojtjen nga Fatkeqësitë Natyrore dhe Fatkeqësitë e tjera nr. 04/L-027,

Ligji i gjuetisë nr. 02/L-053,

Ligji për Vlerësimin e Ndikimit në Mjedis nr. 03/L-024,

Ligji për mbrojtjen e mjedisit nr. 03/L-025,

Ligji për mbrojtjen nga zjarri nr. 02/L-4,

Ligji për Mbrojtjen e Natyrës nr.03/L-233,

Kosovo National Forst Inventoty 2012 <https://nfg.no/wp-content/uploads/2019/01/Kosovo-National-Forest-Inventory-2012.pdf>

Kosovo Household Energy Consumption, AUK-RIT center for energy & natural resources

Ligji i ujerave Kosova 04/L-147

Ligji i ujerave 2004/24,

<https://www.krug.rs/projekti/objavljeni-rezultati-vanrednog-ispitivanja-vode-ibra/>

OPEN

Iniciativa OPEN është përkrahur nga:

KFOS

Fondacioni i Kosovës për Shoqëri të Hapur
Kosovo Foundation for Open Society
Kosovska Fondacija za Otvoreno Društvo